

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN PROGRAMI

**Finansal Okuryazarlık İle Bütçeleme ve Tasarruf Davranışı: Manisa
Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme
Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**

Arzu KUTLU

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hakan ARACI

MANİSA, 2019

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN PROGRAMI

**Finansal Okuryazarlık İle Bütçeleme ve Tasarruf Davranışı: Manisa
Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme
Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**

Arzu KUTLU

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hakan ARACI

MANİSA, 2019

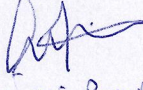
	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu	FRYL-031
	YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI	Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1
Tez Savunma Sınavı Tutanağı			

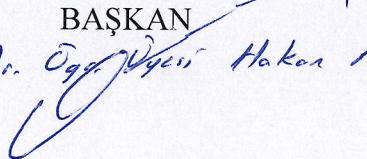
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

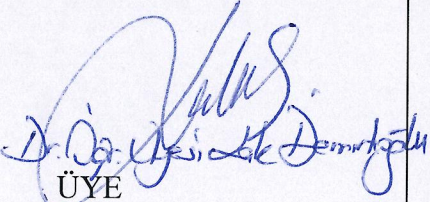
Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 25/07/2019 tarih ve 26/28 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Arzu KUTLU'nun "**Finansal Okuryazarlık İle Bütçeleme ve Tasarruf Davranışı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**" konulu tezi incelenmiş ve aday 20/08/2019 tarihinde saat 13:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 65 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Roza MIZRAHI
ÜYE

BAŞKAN

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ARACI
ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Ali Demirel
ÜYE

Evet   **Hayır**

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Finansal Okuryazarlık ile Bütçeleme ve Tasarruf Davranışı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16/07/2019

Arzu KUTLU

ÖZET

Finansal Okuryazarlık ile Bütçeleme ve Tasarruf Davranışı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

Bireylerin günlük finansal işlemlerini gerçekleştirebilmeleri, bütçeleme, yatırım, tasarruf gibi finansal davranışlarda sağlıklı bir tutum sergileyebilmeleri ve refah içinde yaşayabilmeleri finansal okuryazarlık kavramıyla yakından ilişkilidir. Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması bireyin finansal konularda yanlış kararlar almasına sebep olduğu gibi, bu kararların neden olduğu sonuçlar bireyi kişisel yaşantısından aile yaşantısına hatta sosyal yaşantısına kadar olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle eğitim hayatının bitişi ile iş hayatına atılacak olan üniversite öğrencilerinin refahları açısından finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması önem taşımaktadır.

Bu çalışmada Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve bütçeleme ile tasarruf davranışları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenirken Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre parametrik olmayan Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yaş ve sınıf gibi değişkenlerle, bütçe oluşturma ve buna uyma, borcunu zamanında ödeme gibi davranışlara göre farklılık gösterdiği ancak cinsiyet, bireyin ve ailesinin aylık geliri, kredi kartı kullanma durumuna göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Davranışlar, Kişisel Finans, Finansal Eğitim, Üniversite öğrencileri

ABSTRACT

Financial Literacy And Budgeting And Saving Behavior: A Research on the Students of Department of Business Administration, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Manisa Celal Bayar University

The ability of individuals to perform their daily financial transactions, to display a healthy attitude in financial behaviors such as budgeting, investment and saving and to live in prosperity is closely related to the concept of financial literacy. The low level of financial literacy causes the individual to make wrong decisions in financial matters and the results of these decisions affect the individual from its personal life to its family life and even to its social life. For this reason, it is important that financial literacy levels are high in terms of the welfare of university students who will be taken into the business life with the end of education.

In this study, it is aimed to determine financial literacy levels, budgeting and saving behaviors of 3rd and 4rd grade students of Manisa Celal Bayar University Department of Business Administration. In the study, non-parametric Mann-Whitney U test and Kruskal-Wallis H test were applied according to Kolmogorov-Smirnov test while determining the financial literacy levels of the students.

According to the results obtained from the study, it is determined that the financial literacy levels of students' are high. It was found that the students' financial literacy levels differed according to variables such as age and class, behaviors such as budgeting and compliance and paying the debt on time but did not differ according to gender, monthly income of the individual and family, credit card usege.

Key Words: Financial Literacy, Financial Behaviour, Personal Finance, Financial Education, University students.

TEŞEKKÜR

Çalıőmam süresince hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, bilgi ve deneyimleri ile daima yol gösterici olan danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hakan ARACI'ya, Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğini kullanmama izin vererek çalıőmamı destekleyen Sayın Prof. Dr. Sevgi GEREK'e, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yol gösteren Manisa Celal Bayar Üniversitesi'ndeki hocalarıma, çalıőmalarım sırasında manevi desteğini her daim hissettiğim değerli arkadaőım Mustafa BULUT'a, hayatım boyunca hep yanımda olan, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen annem Aysun KUTLU'ya teşekkür ederim.

Arzu KUTLU
Manisa, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
TABLOLAR LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI	2
1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMININ TANIMI VE ÖNEMİ	2
1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK YETERLİLİK ÇERÇEVESİ.....	7
1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	9
1.3.1. Yatırım Davranışı	9
1.3.2. Finansal Öz Yetkinlik.....	9
1.3.3. Gelir Düzeyi	10
1.3.4. Servet ve Zenginlik Derecesi.....	10
1.3.5. Eğitim Düzeyi.....	11
1.3.6. Demografik Özellikler	11
1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLİŞKİLİ DAVRANIŞLAR VE KAVRAMLAR	12
1.4.1. Para İle İlgili Kavramlara İlişkin Bilgi	13
1.4.2. Tüketicinin Korunmasına İlişkin Bilgi	14
1.4.3. Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi.....	14
1.4.4. Finansal Araçlara İlişkin Bilgi.....	15
1.4.5. Risk Yönetimine İlişkin Bilgi.....	17
1.5. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN GELİŞTİRİLMESİ	18
1.6. FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN ARTTIRILMASININ YARARLARI	20
1.7. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN BİREYLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	23
1.8. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN FİNANSAL SİSTEM VE EKONOMİYE ETKİLERİ	24
1.9. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	26
1.9.1. Finansal Okuryazarlık İle İlgili Yürütülen Faaliyetler	26
1.9.1.1. Amerika Birleşik Devletleri	26
1.9.1.2. Avrupa Birliği	27
1.9.1.3. Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü (OECD)	27
1.9.1.4. Dünya Bankası	28
1.9.1.5. Türkiye	28
1.9.2. Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılan Araştırmalar	29
İKİNCİ BÖLÜM	33
BÜTÇE VE TASARRUF KAVRAMI	33
2.1. BÜTÇE KAVRAMI	33
2.1.1. Bütçelemenin Önemi	34
2.1.2. Para Yönetimi Becerisi.....	35
2.2. TASARRUF KAVRAMI.....	37
2.2.1. Tasarruf ve Yatırım İlişkisi.....	38
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	40

YÖNTEM	40
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ	40
3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEME YÖNTEMİ.....	41
3.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARACI VE YÖNTEMİ	42
3.4. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ	44
3.5. BULGULAR.....	45
3.5.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Tanıtıcı, Tasarruf ve Bütçeleme Davranışlarının Dağılımı.....	45
3.5.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerine ait Bulgular	51
TARTIŞMA	64
SONUÇ VE ÖNERİLER	67
KAYNAKÇA	71
EKLER	83

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

EBF: Avrupa Bankacılık Federasyonu

FODER: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği

IGFE: Finansal Eğitim İçin Uluslararası Ana Geçit

INFE: Finansal Eğitim Uluslararası Ağı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

PACFL: Finansal Okuryazarlık üzerine Başkanlık Danışma Konseyi

PISA: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TCKB: Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TDK: Türk Dil Kurumu

TEB: Türkiye Ekonomi Bankası

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Katsayıları	43
Tablo 2 Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları.....	45
Tablo 3 Öğrencilerin Yaş Aralığına Göre Dağılımları	45
Tablo 4 Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımları.....	45
Tablo 5 Öğrencilerin Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımları	46
Tablo 6 Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımları.....	46
Tablo 7 Öğrencilerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları	46
Tablo 8 Öğrencilerin Kredi Kartı Kullanma Durumlarına Göre Dağılımları	47
Tablo 9 Öğrencilerin Düzenli Para Biriktirme Alışkanlıklarına Göre Dağılımları.....	47
Tablo 10 Öğrencilerin Düzenli Olarak Para Biriktirme Sebeplerinin Dağılımları	47
Tablo 11 Öğrencilerin Düzenli Olarak Para Biriktirmeme Sebeplerine Göre Dağılımları	48
Tablo 12 Öğrencilerin Sahip Oldukları Tasarruf Araçlarının Dağılımları.....	48
Tablo 13 Öğrencilerin Ay Sonunda Arta Kalan Parayı Kullanma Durumlarının Dağılımları.....	49
Tablo 14 Öğrencilerin Son 6 Ay İçindeki Tasarruf Etme Yöntemlerinin Dağılımları	49
Tablo 15 Öğrencilerin Aylık ya da Haftalık Bütçe Hazırlama Durumlarının Dağılımları	50
Tablo 16 Öğrencilerin Bütçeleme İle İlgili Düşüncelerinin Dağılımları	50
Tablo 17 Öğrencilerin Son 6 Ay İçindeki Borçlarını Ödeme Tarihini Geçirme Durumlarının Dağılımları	50
Tablo 18 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği Puanlarının Normal Dağılım Testi Sonuçları	51
Tablo 19 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Almış Oldukları Puanlara ait Sonuçlar	52
Tablo 20 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Cinsiyete Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar	53
Tablo 21 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar	54
Tablo 22 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Sınıf Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar	55
Tablo 23 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aylık Gelire Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar	56
Tablo 24 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ailesinin Aylık Gelirine Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar	57
Tablo 25 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çalışma Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar	58

Tablo 26 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Kredi Kartı Kullanma Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar.....	59
Tablo 27 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Para Biriktirme Alışkanlığı Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar.....	60
Tablo 28 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aylık veya Haftalık Bütçe Hazırlama Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar	61
Tablo 29 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Borcunu Geciktirme Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar	62
Tablo 30 Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği Alt Boyutlarının Birbirleri Arasındaki İlişkisi	63

EKLER LİSTESİ

EK 1: Kişisel Bilgiler Formu

EK 2: Tasarruf Davranışları Formu

EK 3: Bütçeleme Davranışları Formu

EK4: Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği

GİRİŞ

Bireylerin finansal anlamda okuryazar olmaları, finans sistemi içerisinde bulunan ürünleri ve hizmetleri daha doğru değerlendirmesi neticesinde gereksinimlerine uygun tasarruf ve borçlanma ürünlerini tercih etmesi ve bu alandaki temel hak ve yükümlülüklerinin farkında olması anlamına gelmektedir. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi neticesinde eskisine göre daha fazla bilgiye sahip olan bireyler, finansal kararların alımında karşılaştırma yapma ve risk faktörünü de göz önünde bulundurma gibi yetkinliklere ulaşmaktadır. Bunun yanında konu ile ilgili davranışların da gelişimine katkı sağlandığını söylememiz mümkündür. Bu anlamda söz konusu yetkinlik, kişilerin günlük hayatta karşılaştıkları her türlü finansal işlemlerin gerçekleştirilmesinde kolaylık sağlarken, aynı zamanda finansal piyasaların da etkinliğine katkıda bulunmaktadır.

Bu bağlamda finansal okuryazar olma durumu toplumun her kesimi açısından önemli bir yetkinlik olarak görülmektedir. Kişilerin kendi hayatının sorumluluğunu alabileceği bir dönem olarak düşünülen üniversite dönemindeki öğrenciler için bu konu özellikle dikkate alınması gereken bir husustur. Bugünün üniversitede öğrenim görmekte olan bireyleri, gelecekte gerek özel gerekse iş hayatında yine ekonomik anlamda birçok sorumlulukla karşı karşıya gelecektir. Bu sorumlulukların altından kalkabilmeleri, ekonomik açıdan kendilerini ya da ailelerini daha rahat yönetebilmeleri adına finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik olarak konu ile ilgili birikimlerinin ve eğitim düzeyinin artırılması gerekli görülmektedir.

Bu nedenle bu çalışma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek ve bütçeleme ile tasarruf davranışlarını belirlemek amacı güdülerek yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca yönelik olarak da çeşitli tavsiyelerde bulunularak, konunun önemi ile ilgili farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMININ TANIMI VE ÖNEMİ

Finansal okuryazarlıkla ilgili üzerinde fikir birliğine varılabilmış bir tanım bulunmamaktadır. Bu kavram özellikle son dönemlerde önem kazanmış yeni bir kavramdır. Kavramla ilgili olarak birçok araştırmacı ve kurum tarafından birbirinden farklı tanımlamalar gerçekleştirilmiştir. Kavramın literatür kapsamında birçok çalışma içerisinde yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu kuruluşların ve araştırmacıların kavramla ilgili olarak gerçekleştirdikleri tanımlamalardan bazıları aşağıda belirtilmiştir.

Kavramla ilgili olarak en çok ilgi gösterilen tanım, önemli araştırmalara ve çalışmalara imza atan, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD, 2011:3) tarafından; “Bireylerin iktisadi hayat içerisinde varlıklarını sürdürmek, bireysel ve toplumsal refahı arttırmak ve bireylerin doğru finansal tercihler yapmasını sağlamak amacıyla kavramlar ve risklerle ilgili bilgi ve fikir sahibi olmaları ve bu bilgileri uygulama becerilerini geliştirmeleri” şeklinde tanımlanmıştır.

Konu ile ilgili olarak yaptığı çalışmalarıyla ön plana çıkan Lusardi, finansal okuryazarlığa birçok açıdan yaklaşmış ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Lusardi(2006: 1) finansal okuryazarlığı, tüketicilerin ve yatırımcıların finansal ürünler ve kavramlar üzerinden bilgilendirilmesi neticesinde, riskler ve alternatif finans ürünleri arasında tercih ve kıyas yapabilecek seviyeye gelmesi olarak değerlendirmektedir.

Lusardi (2008: 2-7) tarafından finansal okuryazarlık temel ve gelişmiş olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmektedir. Faiz oranlarını değerlendirebilmek, enflasyonun etkileri hakkında fikir yürütmek ve risk değerlendirmelerinde bulunmak temel finansal okuryazarlık olarak kabul edilmektedir. Kıymetli evraklarla ilgili bilgi birikimine sahip olmak ve faize ilişkin hesaplamalarda bulunabilmek ise gelişmiş finansal okuryazarlık başlığı altında kabul edilmektedir.

Finansal okuryazarlık OECD Uluslararası Mali Eğitim Ağı (INFE) tarafından, finansal kararları doğru verebilmek ve bunun bir sonucu olarak bireysel refahın elde edilmesi adına ihtiyaç duyulan bilgi, kabiliyet ve eylemlerin bir araya gelmesi olarak ifade edilmiştir (OECD INFE, 2009: 2-22).

Mason ve Wilson (2000: 31) finansal okuryazarlığı, bireyin finansal kavramların farkında olarak, karar verme sürecinde gerekli olan bilgileri elde etme, anlama ve değerlendirmesi olarak tanımlamaktadır.

Finansal okuryazarlık ile ilgili ABD’de yürütülen bir program olan Jumpstar tarafından kavram; “Bireylerin hayatlarını güvence altına alabilmeleri için, finansal unsurları etkili bir biçimde kullanabilmesi ve bu etkinliği sağlayabileceği bilgileri elde etme becerisidir.” Şeklinde tanımlanmıştır (PACFL, 2008: 35).

TEB ise söz konusu kavramı, tüketicinin para yönetimi ve kullanımına ilişkin vereceği kararlarda bilgiye dayalı değerlendirmelerde bulunmasını ve finansal araç seçiminde kendileri için doğru kararlar verebilmesini sağlayan yetkinlik olarak ifade etmiştir (TEB, 2012: 3).

Finansal okuryazarlık kapsamında hangi konularda bilgi sahibi olunması gerektiği noktasından yola çıkılarak yapılan bir tanımlamada ise finansal okuryazarlık, bütçeleme, tasarruf, yatırım, ödünç alma, ödünç verme, sigortalama, çeşitlendirme ve gelir-gider eşleştirmesi ile ilgili uygulamalar hakkında bilgi sahibi olarak davranış geliştirme becerisidir (Bodie, 2006: 1).

Yukarıda yer alan tanımlamaların ortak noktalarından hareketle finansal okuryazarlık, kişisel olarak finansal güvenliğin ve refah ortamının sağlanması adına varlığına gereksinim duyulacak finansal bilgilere, becerilere ve eylemlere sahip olunması olarak ifade edilebilmektedir.

Remund (2010: 279) finansal okuryazarlık ile ilgili tanımların birçoğunda ön plana çıkan unsurları belirtmiştir. Bu unsurlar şunlardır:

- Finans kavramlarına hakim olmak
- Finans kavramlarıyla ilgili iletişimde bulunabilmek
- Bireysel olarak finans yönetiminin başarı ile gerçekleştirilmesi
- Doğru finansal tercihlerde bulunabilmek
- Gelecek dönemler için ideal finans planlarını hazırlamak

Bu beş unsurun literatür çerçevesinde açıklamaları aşağıda yer almaktadır.

Finansal kavramlarla ilgili bilgi: Bilgi, finansal okuryazarlığın en önemli unsurlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansal kavramlar hakkında bilgili olan tüketiciler yaptıkları işlemlerde ve aldıkları hizmetlerde kendilerine daha çok güvenmekte ve finansal sistemine dahil olmada daha girişken davranmaktadırlar.

Finansal kavramlarla ilgili iletişim yeteneği: Finansal ürün veya hizmetlerden yararlanmak isteyen tüketiciler finans uzmanlarıyla karşı karşıya gelmektedir. Bu aşamada finansal kavram ve terimleri anlayabilmeleri için gerekli olan yetenek ve gücü elde edebilmeleri iyi bir iletişim kurmakla mümkün olmaktadır (Temizel, 2010: 7). Ayrıca finansal kurumlarla sorun yaşaması halinde tüketicilerin haklarını arayabilmeleri sorunun ne şekilde giderileceğini öğrenebilmeleri de yine iletişim yoluyla gerçekleşmektedir (Gökmen, 2012: 31).

Kişisel finans yönetimi becerisi: Finansal okuryazarlığın en önemli unsurlarından birisi de kişisel finans yönetimidir. Kişisel finans yönetimi bireylerin para ile ilgili temel görevlerini yürütme becerisini yansıtmaktadır (Emmons, 2005: 335). Örnek vermemiz gerekirse bireylerin bütçe oluşturma ve oluşturulan bütçeye sadık kalmaları, gelir-gider dengesini kurabilmeleri, ödemelerini zamanında yapabilmeleri, tasarruflarını yatırımlara dönüştürebilmeleri kişisel finans yönetimi ile mümkün olmaktadır.

Doğru finansal kararlar verme becerisi: Bu beceri, finansal bilginin karar verme sürecinde kullanılmasını, bilginin uygulanmasını ifade etmektedir (Fox vd., 2005: 195). Finansal okuryazarlık düzeyi düşük kişiler hatalı finansal kararlar verebilmekte iken, finansal okuryazarlık düzeyi daha yüksek olan bireylerin finansal kararlarındaki hatalar daha az olmaktadır.

Etkili finansal planlama yapma becerisi: Hem kısa hem de uzun vadeli planlar yapmak bireylere yol gösterici olmaktadır. Bütçeleme ve vergi, yatırım ve emeklilik planlamaları finansal planlamanın bileşenlerinden bazılarıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken planların gerçekçi olması ve uygulamaya geçirilmesi konusunda özen gösterilmesidir (Madura, 2004: 3'ten aktaran, Gökmen, 2012: 27).

Finansal sistemler içerisinde farklı amaçları yerine getirebilmek adına işlem yapmakta olan bireylerin tamamı için finansal okuryazarlık oldukça önemlidir. Çünkü günümüzde bireyler tüketici kredilerinin kullanımı, özel sigorta ve emeklilik sistemleri, kredi kartları ya da çeşitli mevduat hesaplarının kullanımı gibi temel bankacılık işlemlerinin uygulaması noktasında dahi birtakım sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bununla birlikte finansal sistemlerde meydana gelen değişimler de bireylerin kaygı düzeyinin arttıran bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma neden olan değişimler aşağıda ifade edildiği gibidir:

- **Finansal Araçların Artış Göstermesi**

Günümüzde yatırım araçlarının çok fazla artış göstermesi nedeniyle yatırımcıların verecekleri finansal kararlar oldukça karmaşık bir hale gelmiştir. Risk-getiri yorumlamalarının yapılması, vadeye göre faiz hesaplamaları gibi çeşitli özelliklere sahip yatırım araçlarının analiz edilmesinde kimi zaman profesyonel yatırımcılar dahi zorlanmaktadır. Bu doğrultuda bireysel yatırımcıların rasyonel ve bilinçli tercihler yapabilmesi için mutlaka finansal okuryazarlık eğitimlerinden faydalanması gerekmektedir (Hayta, 2011: 261).

- **Tüketiciye Yüklenen Sorumlulukların Artış Göstermesi**

Günümüz şartları içerisinde bireylerin finansal tercihlerinde almış oldukları sorumluluklarda artışlar meydana gelmektedir. Bu durum piyasa içerisinde yer alan risklerin bireylerle paylaşıldığı anlamına gelmektedir. Böylesine bir ortam içerisinde piyasada işlem yapabilmek için belirli bir bilgi birikiminin olması ve analiz edebilme kabiliyetinin gelişmesi önem arz etmektedir (TCMB, 2011: 79-80).

- **Teknolojik Gelişmeler ve Yenilikler**

Son zamanlarda teknolojiye yaşanan ilerlemelere bağlı olarak finans hizmetlerinin tüketicilere sunulması kolaylaşmış bulunmaktadır. Bireysel yatırımcıların faydalandıkları elektronik ve mobil bankacılık hizmetlerinin ortaya çıkmasıyla artık birçok işlemin gerçekleştirilmesinde banka şubelerine gitme zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Bu kolaylıklar bireyleri finansal piyasalara dahil olmaya teşvik etmektedir. Ancak bu durum finansal okuryazarlık seviyesinin de gelişmesini zorunlu kılmaktadır (Orton, 2007: 3).

- **Emeklilik Sisteminde Meydana Gelen Değişiklikler**

Çalışan birçok bireyin endişeleri arasında emeklilik döneminde yaşayacağı refah kaybına bağlı olarak ortaya çıkması muhtemel riskler ve olumsuzlar yer almaktadır. Kamusal emeklilik sistemlerinden bireysel emeklilik sistemlerine geçişlerin arttığı günümüzde yatırım fonlarında ortaya çıkan risklerin önemli bir kısmı bireylere aktarılmaktadır. Bu noktada bireylerin gelişmiş finansal okuryazarlıkları ideal yatırım kararlarını vermesine ve emeklilik dönemlerinde refahlarını sürdürmesine yardımcı olmaktadır (Hayta, 2011: 268).

- **Demografik Özelliklerde Meydana Gelen Değişiklikler**

İnsanların ortalama yaşam sürelerinde meydana gelen artışlar ve bu gelişmelere bağlı olarak emeklilik sistemlerinde meydana gelen değişimler doğrultusunda bireylerinde kendilerini geliştirmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Demografik olarak gerçekleşen gelişmeler bireyleri daha uzun vadeli planlar yapmaya sevk etmektedir (TCMB, 2011: 80).

- **Tüketicilerin Hatalı Finansal Davranışları**

Finansal okuryazarlığın ölçülmesine yönelik yapılan çeşitli anketler finansal okuryazarlığın dünya genelinde oldukça düşük seviyelerde olduğunu göstermektedir. Çalışmalarda tüketicilerde tespit edilen birtakım hatalı davranışlar arasında tasarruf etmemek, bütçe yapmamak, geleceği özellikle de emeklilik dönemini planlamamak, sigorta yaptırmamak, bilinçsizce borçlanmak, gerekli olmayan finansal masraflar a katlanmak, finansal piyasalarda yer almamak, kendine güvenememek, kendi risk algısına uygun olmayan finansal ürünleri seçmek yer almaktadır. Finansal ürünlerin temel özelliklerine dikkat etmemek, ürünlere ilişkin bilgilendirme ve şartları okumamak, satın alımdan önce fiyat ve fayda karşılaştırması yapmamak, ücret ve masrafları dikkate almamak, kısa vadeli bakış açısı, profesyonel olmayan bilgi kaynaklarına çok fazla güvenmek ve profesyonellerden finansal tavsiyeler almamak tüketicilerin hatalı finansal davranışlarının diğer örnekleri arasında yer almaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011: 82-83'den aktaran Gökmen, 2012: 39). Söz konusu davranışların içeriğinde yer alan hataların doğru, bilinçli ve etkili bir şekilde değişime tabi tutulması adına tüketicilerin en azından asgari düzeyde finansal açıdan okuryazar olması gerekmektedir.

- **Finansal Dolandırıcılık**

Finansal dolandırıcılık günlük yaşamımızda karşılaştığımız kredi ve banka kartı bilgilerinin çalınması, özellikle yaşlıların ATM'leri kullanmayı bilmemesinden dolayı çeşitli dolandırıcılıklara maruz kalması şeklinde olabileceği gibi, sermaye piyasalarında manipülasyonların yapılması şeklinde de olabilmektedir.

Söz konusu finansal aldatılmalardan uzak durabilmek ve bu durumlar karşısında hukuki işlemler gerçekleştirebilmek için de belirli bir düzeyde finansal okuryazarlık gerekmektedir (Özgüler, 2013: 29). Finansal piyasalarda işlem yapmakta olan bireyler, finansal açıdan okuryazar olmaları durumunda sistemin genel işleyişine hakim olduklarından, haklarının ve menfaatlerinin ihlal edilmesi halinde takip edecekleri işlemlerin neler olduğunu bilmelerinden dolayı, sistem içerisinde kendilerini finansal açıdan güvenli alanda tutabilmektedir.

- **Finansal Dışlanma**

Finansal dışlanma, en basit anlatımla kişilerin finansal kaynak veya hizmetlerden yeterince veya hiç yararlanmamaları şeklinde tanımlanmaktadır.

Finansal dışlanmanın iki türü bulunmaktadır. Bunlardan ilki yoksulluktan kaynaklanan dışlanma olarak ifade edilirken, ikincisi aşırı borçlanma ve borçların kötü yönetilmesinden kaynaklanan dışlanmadır (Kempson ve Whyley, 1999: 2).

Yoksulluktan kaynaklanan dışlanma da bireylerin finansal işlemlere dâhil olmaması bazı durumlarda olağan karşılanmaktadır. Gelirleri ile giderlerini aynı düzeyde kontrol edebilen bireyler finansal sisteme dahil olmayabilir. Ancak bazı bireyler ise gelirlerinden daha fazla harcama ve gidere katlanabilmekte ve borçlanma yoluna gidebilmektedirler. Bu harcamalar günlük ve ödemesi nispeten daha kolay harcamalar olabileceği gibi daha yüklü harcamalar da olabilmektedir. Yaptıkları finansal işlemlerin kendisine yüklediği sorumlulukların farkında olmayan kimseler rasyonel veya rasyonel olmayan istekleri doğrultusunda aşırı borçlanma yoluna gidebilmektedirler. Örneğin yeni bir ev ya da araba alma arzusu ile kredi çeken kimseler, aylarca hatta yıllarca kredi ve faiz ödeme yükümlülüğünü üstlenmiş olurlar. Ancak bu bireylerin söz konusu dönemler içerisinde ödeme gücünde azalmalar meydana gelmesi ya da rutin alışveriş düzenlerini kontrol edememeleri halinde borçlarını ödeyememe durumları söz konusu olabilmektedir. Bu durumda bireyler mevcut kredi borçlarını ödemek için başka borç yükümlülükleri altına girme eğilimi göstermektedirler. Bu gibi durumları yaşayan kimseler söz konusu borçlarını kapattıktan sonra yine aynı problemleri yaşamamak adına finansal sistemden kendilerini uzak tutma yoluna gidebilmektedirler.

Bu bağlamda, finansal dışlanmanın önlenmesi için finansal bilincin artırılması oldukça önemlidir. Finansal okuryazarlık ile kazanılan bilinç ve davranış biçimleri sayesinde bireyler borç yönetimini başarı ile gerçekleştirebilmekte ve finansal sistem içerisinde yer almaya devam edebilmektedirler. Finansal okuryazarlık eğitimi ile finansal sistem hakkında daha çok bilgi edinen bireyler üstlendikleri yükümlülüklerin farkında olarak, finansal anlamda daha sorumlu davranışlar sergileyebilmekte ve finansal sistemden kendilerini dışlamadıkları için de finans sektörünün genişlemesine yardımcı olabilmektedirler.

Sonuç olarak, tüm bu değişimler neticesinde bireylerin finansal anlamda alacakları kararlarda hataya düşmemeleri, finansal piyasalar içerisinde güvenli bir şekilde var olabilmeleri ve refah içinde yaşayabilmeleri adına belirli bir düzeyde de olsa finansal okuryazar olması gerekmektedir.

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK YETERLİLİK ÇERÇEVESİ

Finansal piyasalara yönelik son zamanlarda yapılan incelemeler neticesinde karşılaşılmakta olan kavramların başında finansal okuryazarlık gelmektedir. Piyasa içerisindeki bireysel aktörlerin parayı hangi şekillerde kullandıkları ve kavramın genel

hatlarına dair birçok araştırma yürütülmüştür. Kavramın ortaya çıkışının temelinde bireylerin ekonomik bilgi düzeyleri bulunmaktadır. Piyasa içerisinde kullanılmakta olan finansal terimlerin ne anlam ifade ettiğinin bireyler tarafından kavranmış olması neticesinde finansal okuryazarlık halinin varlığından bahsetmek mümkün olmaktadır. Yalnızca söz konusu terimlerin kavranması gündelik yaşam içerisinde parasal işlemlerin etkin bir şekilde sürdürülmesini sağlamaktadır. Ancak, gerçek anlamda bir finansal okuryazarlık hali için daha üst seviyede bir finansal bilgi birikime sahip olunması gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse hisse senedi alımı, varant, viop işlemleri arasında tercih yapabilmek ve bu araçların risk ve getiri unsurlarının farkında olabilmek ancak ileri düzey finansal okuryazarlığın varlığı halinde mümkündür.

Kimlerin finansal açıdan okuryazar olarak nitelendirilebileceğine dair ABD’de bir komite tarafından başkana sunulmakta olan raporlara bakıldığında öne çıkan unsurlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (PACFL, 2008: 36-37).

- Acil durumlar için fonların oluşturulması,
- Nakit akışının pozitif tutulması ve geliştirilmesi,
- Kaynakların göz önünde bulundurulması ve yapılan planlar neticesinde harcamaların kontrol edilmesi,
- Finansal piyasalarda var olan kurumlar ve sistemin geneli ile ilgili olarak bilgi sahibi olunması,
- Finansal piyasalarda mevcut bulunan dolandırıcılıklar ve kimlik hırsızlıkları ile ilgili olarak önlemlerin alınması,
- Yatırım alanında kullanılması mümkün ürünler ile birlikte risk ve getirilerin doğru zamanlama ile tercih edilmesi,
- Çalışanlar tarafından tasarruf hesaplarının, vergi alanında ortaya çıkan imkânların ve sosyal hakların ideal yaklaşımlar üzerinden değerlendirilmesi,
- Emeklilik dönemi adına maksimum faydanın elde edilebileceği planların yapılması,
- Ölüm ya da sakatlanma gibi öngörülemeyen durumlar sonrasında mağdur olmamak adına gereken önlemlerin alınması ve sigorta çalışmalarının yapılması olarak sıralanabilmektedir.

Tüm bu unsurlara ek olarak finansal okuryazar bireylerin, normal bireylere göre bazı davranışları daha fazla gösterdikleri tespit edilmiştir. Bunlar (Capuano ve Ramsay, 2011’den aktaran Gökmen, 2012: 47):

- Gelirlerini arttırmaya çalışmak
- Tasarruflarını arttırmaya çalışmak
- Emeklilikle ilgili birikimlerde bulunmak
- Bütçe yapmak
- Finansal anlamda kendine güvenmek
- İhtiyaçları doğrultusundaki ürünleri seçmek
- Tüketici haklarını bilmek
- Finansal piyasalarda daha çok yer almaktır.

1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1.3.1. Yatırım Davranışı

Finansal okuryazarlık kavramı ile ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmalarda en fazla yatırımcılar ve öğrencilerden yararlanılmaktadır. Bu doğrultuda literatür kapsamında yatırımcıların davranışları ile ilgili olarak birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Agarwalla vd. (2015a) gerçekleştirmiş oldukları çalışma neticesinde finansal işlemlerde agresif tavırlar sergileyen yatırımcıların genellikle çok daha yüksek okuryazarlık seviyesine sahip olduklarını öne sürmektedir. Benzer şekilde Capuano ve Ramsay (2011) de finansal piyasalarda daha aktif olan bireylerin daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını ve kendilerine daha çok güvendiklerini öne sürmektedir.

1.3.2. Finansal Öz Yetkinlik

Bireyin kendi işlemlerini yine kendisinin yapabilme kapasitesi öz yetkinlik olarak adlandırılmaktadır. Öz yetkinliğin finansal boyutunda ise bireyler finansal konularda kendi eylemlerini sergileyebilmekte ve bu alanda kendi kararlarını verme eğilimi göstermektedir. Finansal öz yetkinlik her ne kadar finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler arasında yer alsada, literatürde bu ilişkinin olmadığını öne süren çalışmalar da bulunmaktadır. Üniversitede öğrenim görmekte olan öğrenciler üzerine Flores (2014: 82) tarafından yapılan tez çalışmasında, finansal öz yetkinliğin finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir. Finansal öz yetkinliği finansal okuryazarlığın etkilediği faktörler arasında kullanan çalışmalar da literatürde yer

almaktadır. Heckman ve Grable (2011: 51), üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesi ile öğrencilerin finansal öz yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yazarlar, araştırmaları sonucunda finansal bilgi seviyesi yüksek olan öğrencilerin finansal öz yetkinliklerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde, yatırım bilgisi ile yatırım öz yetkinliği arasındaki ilişkiyi çalışan yetişkinler üzerinde inceleyen Forbes ve Kara (2010), çalışanların yatırım bilgisi ile yatırım öz yetkinliği arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

1.3.3. Gelir Düzeyi

Gelir düzeyinin değişken olarak kabul edildiği durumlarda, gerçekleştirilen çalışmalarda birey ele alınmışsa bireysel gelir kullanılmakta iken öğrencilerin baz alındığı çalışmalarda bu kavram aile geliri olarak karşımıza çıkmaktadır. Birleşik Arap Emirlikleri'nde gerçekleştirilen bir çalışma neticesinde gelir düzeyi artış gösteren yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Al-Tamimi ve Bin Kalli, 2009: 514). Yine bu alanda çalışmalar yürüten Agarwalla vd. (2015b), Hindistan'da ailelerin gelir seviyelerinin artmasına paralel olarak finansal okuryazarlıklarının arttığını gösteren çalışmalar yürütmüştür. Literatür kapsamında da gelir seviyesi ile finansal okuryazarlık arasında doğru orantılı bir etkileşimin olduğu görülmektedir. Gelir seviyesi yüksek olan bireylerin, finansal ürünleri tanıma ve kullanma anlamında finans bilgisine daha çok ihtiyaç duydukları ve gerekli bilginin edinimiyle finansal okuryazarlık anlamında gelişme gösterdikleri düşünülmektedir.

1.3.4. Servet ve Zenginlik Derecesi

Servet kavramını bir değişken olarak kabul ettiğimizde gelir unsuru ile benzer özellikler taşımaktadır ancak tam olarak aynı anlama gelmemektedir. Literatür kapsamında servet miktarı ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişki üzerinden de birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiştir. İtalya'da iki yılda bir olmak üzere İtalya Bankası (Bank of Italy) tarafından ailelerin gelir ve servet durumları ile ilgili veri toplama işlemleri yapılmaktadır. 2006 senesinde bu çalışmalara ek olarak finansal okuryazarlık ile ilgili olarak da veri toplama çalışması yürütülmüştür. Servet düzeyi ve finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalar yürüten Monticone (2010), İtalya'da elde edilen veriler doğrultusunda servet düzeyi ile okuryazarlık arasında pozitif yönlü bir ilişkinin varlığı sonucuna ulaşmış

ancak bu ilişkinin seviyesinin gelir ve okuryazarlık arasında ki ilişkiye kıyasla daha düşük olduğunu ifade etmiştir.

1.3.5. Eğitim Düzeyi

Örneklemler olarak orta ve üst yaş gruplarının tercih edildiği araştırmalarda eğitim seviyesi üzerinde sıklıkla durulmaktadır. Agarwalla vd. (2015b), Hindistan'da gerçekleştirmiş oldukları çalışmalar neticesinde eğitim seviyesi ve finansal okuryazarlık arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine benzer şekilde Tamimi ve Bin Kalli (2009) tarafından Birleşik Arap Emirlikleri'nde yatırımcılar üzerinden gerçekleştirilen bir çalışmada finansal okuryazarlık seviyesine eğitim düzeyinin pozitif etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Worthington'un (2006) Avustralya'da gerçekleştirmiş olduğu çalışma neticesinde ise üniversite mezunlarının finansal okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Genel olarak literatür kapsamında eğitim seviyesinin artmasına paralel olarak finansal okuryazarlık seviyesinin arttığı sonucuna ulaşılmaktadır.

1.3.6. Demografik Özellikler

Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda en çok dikkate alınan demografik özellikler yaş, cinsiyet ve medeni durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaş unsuru yatırımcıların, hane halkının veya çalışanların incelendiği araştırmalarda bir değişken olarak ele alındığı gibi öğrencilerin odak noktasında olduğu çalışmalarda da belirleyici bir değişken olarak tercih edilmektedir. Eitel ve Martin (2009) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada üniversite öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri ile ilgili bir çalışma gerçekleştirilmiş ve söz konusu bu seviyenin yaşa bağlı olarak değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Benzer bir çalışma ise Harrison ve Chudry (2011) tarafından İngiltere'de yapılmıştır. Bu çalışma doğrultusunda da yaş ile finansal okuryazarlık arasında bir ilişkinin söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonuçları göstermiştir ki yaşça büyük olan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri daha fazla gelişmiştir. Bu sonuca benzer bir şekilde ülkemizde Akben ile Altıok tarafından (2014) öğrencilere yönelik olarak gerçekleştirilen araştırmada yaşın artmasına paralel olarak finansal okuryazarlığın arttığı görülmüştür. Lusardi ve Mitchell (2011) tarafından gerçekleştirilen farklı bir çalışmada ise orta yaş grubunda yer alan bireylerin gençlere ve

yaşlılara kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dikkate alınan bir diğer unsur ise cinsiyettir. Finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların birçoğunda cinsiyet bir değişken olarak tercih edilmektedir. Chen ve Volpe (2002) tarafından Avustralya’da öğrencileri esas alan bir çalışmada, erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu kanaatine varılmıştır. Benzer bir sonuca ise Macaristan’da gerçekleştirilen bir çalışma neticesinde Luksander vd. (2014) ulaşmıştır. Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde de erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha fazla geliştiği sonucuna ulaşılmıştır (Sarigül, 2014). Genel olarak literatür taraması yapıldığında da erkeklerin finansal okuryazarlıklarının kadınlara kıyasla daha gelişmiş olduğu görülmektedir.

Ayrıca medeni durumun da finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler arasında olduğunu söylememiz mümkündür. Ekonomik anlamda bireysel olarak hareket eden kişilerin, evlilik hayatına adaptasyonu ile ev ekonomisine dikkat ettikleri ve bütçelerini daha iyi ayarlama eğilimlerinin arttığı ön görülmektedir. Bu ön görüş neticesinde medeni durumun bir değişken olarak kabul edildiği birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Amerika’da Lusardi ve Mitchell (2007) tarafından hane halklarına yönelik olarak gerçekleştirilen çalışma neticesinde medeni halin finansal okuryazarlığı doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Agarwalla vd. (2015b) tarafından Hindistan’da gerçekleştirilen bir çalışma neticesinde evlenen bireylerin finansal okuryazarlıklarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Doğan ve Faikoğlu (2016) tarafından Borsa İstanbul’da işlem yapan yatırımcılara uygulanan bir araştırmada medeni halin finansal okuryazarlık üzerinde etkisi olduğu, evli bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin bekar bireylere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLİŞKİLİ DAVRANIŞLAR VE KAVRAMLAR

Finansal okuryazarlıkla ilgili olarak literatür dahilinde birçok tanıma rastlansa da, dünya genelinde genel kabul gören bir tanım bulunmamaktadır. Buradan hareketle finansal okuryazarlığın daha net anlaşılması için kavramı meydana getiren unsurları analiz etmek gerekmektedir. Yapılan çalışmalar neticesinde bir bireyin finansal okuryazar kabul edilmesi için; para ile ilgili temel bilgilere, gelir yönetimine, paranın yönetilmesine (Tomaskova vd., 2011: 366), borçlanmaya, tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi birikimine

sahip olması gerekmektedir. Finansal okuryazarlık kapsamındaki temel yeterlilik içeriğinde; enflasyon, faiz oranlarının hesaplanması, gelir kalemleri, elde edilen gelirden kesintiler, vergi oranları, finansal programlamalar, sigortacılık, tasarruf, yatırım politikaları, kredi maliyetlerinin hesaplanması, kredilendirme geçmişi ve temel hak ve yükümlülükler yer almaktadır.

1.4.1. Para İle İlgili Kavramlara İlişkin Bilgi

Para ve paraya ilişkin kavramlar hakkında bilgi sahibi olmak, finansal anlamda etkili kararlar vermede bireylere yardımcı olmaktadır. Bu konudaki temel bilgilerin içeriğinde; basit matematiksel hesapların yapılabilmesi, gereksinimler doğrultusunda ideal mal ve hizmet tercihlerinin gerçekleştirilmesi, fatura ödemelerin yapılması, zamanın para üzerindeki (van Rooij vd., 2007: 451; Huston, 2010: 299) etkisinin kavranması, finansal ürünler arasında kıyas yapılabilmesi, enflasyonun para üzerindeki etkisinin (FINRA IEF, 2009: 27) algılanması, faiz ve iskonto hesaplaması (World Bank: 2008: 1-5) yer almaktadır.

Bu doğrultuda ön plana çıkan kavramlardan biri paranın zaman değeridir. Kavrama göre bugün elde edilen bir miktar para, gelecekteki aynı miktar paradan daha değerlidir. Bunun sebebi ise faizdir. Bugün elde edilen para ile yatırım yaparak getiri elde etme imkanımız bulunmaktadır. Ancak söz konusu parayı gelecekte elde ettiğimizi varsayarsak, kazanacağımız getiriden vazgeçmiş oluruz. Bu kavramı bilen bireyler paralarının yönetimi konusunda daha bilinçli adım atmaktadır. Bunu bir örnekle açıklamamız gerekirse, bugün faizsiz olarak arkadaşımıza borç verdiğimiz 100.000 TL'yi 1 yılın sonunda geri aldığımızda paramızın değeri azalmış olacaktır. Çünkü bugünkü 100.000 TL'yi bankada vadeli mevduat hesabında değerlendirmiş olsaydık (enflasyon oranının faiz oranından yüksek olmadığı varsayımına göre) bankadan faiz geliri elde edebileceğimiz için 1 yılın sonunda paramız 100.000 TL'den daha fazla olacaktır.

Paranın değerini etkilemesi ve alım gücünde önemli bir etki yaratması nedeniyle enflasyon kavramı da doğru finansal tercihlerin gerçekleştirilmesinde etkili olmaktadır. Ancak paranın zaman değeri kavramı ile enflasyonun para üzerindeki etkisinin karıştırılmaması gerekmektedir. Enflasyonun söz konusu olduğu bir ekonomide paranın nominal değeri aynı kalsa bile satın alma gücünde azalma olmaktadır.

Finansal okuryazar bireylerin bilmesi gereken bir diğer bilgi de faiz kavramıdır. Piyasa açısından faiz, tasarrufların fon talep edenlere belirli bir süre zarfında

kullanılması karşılığında elde edilen değer olarak tanımlanmaktadır (Eğilmez, 2018). Faiz borç veren açısından getiri unsuru iken, borçlanan kişi açısından ise bir maliyettir. Bileşik faiz hesaplamasında anapara ve anaparadan elde etmiş olduğumuz faiz tutarı üzerinden tekrar faiz hesaplaması yapılırken, basit faizde ilgili dönemin sonunda sadece anapara üzerinden faiz hesaplanır. Dolayısıyla bileşik faizin getirisi dönemler itibariyle daha fazla olacaktır(Gökmen, 2012: 30). Paranın zaman ve enflasyon etkisi altındaki değişiminin göz önünde bulundurulması ve o an ki rakamlar doğrultusunda ideal getirinin elde edilebilmesi ve paranın en doğru yatırım aracı ile değerlendirilebilmesi açısından faiz hesaplarına hakim olmak oldukça önemlidir.

1.4.2. Tüketicinin Korunmasına İlişkin Bilgi

Finansal ürün ve hizmetlere ilişkin alınan yanlış kararlar bireyleri olumsuz etkileyebildiği için, tüketicilerin korunması gerekli görülmektedir. Tüketicinin korunması iki şekilde gerçekleşmektedir.

- Devletin tüketiciyi koruması
- Tüketicinin kendini koruması

Devletin tüketiciyi koruması, finansal konulara ilişkin hukuki düzenlemeleri yapıp bu düzenlemeleri uygulamaya geçirmesi yoluyla olmaktadır. Bu konuda gerekli olan yasal alt yapının kurulması ve uygulamaların gerçekleşmesi halinde tüketicilerin korunmasına olanak sağlamak mümkün olacaktır.

Tüketicinin kendini koruması ise, finansal konularda devletin kendisine sağladığı hak ve yükümlülükler konusunda bilgi sahibi olması ile gerçekleşmektedir. Ayrıca, finansal ürün ve hizmet kullanımının yanı sıra, finansal konularda sergiledikleri tutum ve davranışların doğru olması da tüketicilerin kendini koruması açısından önem arz etmektedir(Gökmen, 2012:105-106).

1.4.3. Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi

Finansal okuryazarlığın önemli bir unsuru da borç okuryazarlığıdır. Finansal anlamda okuryazar olan bir bireyden borçlarına ilişkin bilgi ve davranışlarının tutarlı olması beklenmektedir. Borç veya kredi, gelecekte ödeme düşüncesine dayalı olan, ihtiyaç anında kullanıma hazır halde bulunan satın alma gücüdür. Bir diğer ifade ile borç, gelirin

elde edilmesinden önce harcanabilmesi anlamını taşımaktadır. Birey açısından doğru olan, ödeme gücü ölçüsünde borçlanmaktır. Finansal okuryazar bireylerin, mantık doğrultusunda borçlanma yapabilme becerisine sahip olmaları, şartlar uygun olduğu sürece borçlanmayı minimum düzeye indirmeleri, gerçekten gerekli olması halinde borçlanmaları, iyi bir kredi siciline sahip olmaları, borcu zamanında ödemeleri (Capuano ve Ramsay, 2011: 90), kredi ve kredi kartı kullanım maliyetini minimuma indirme bilgi, tutum ve davranışına sahip olmaları beklenir. Planlaması doğru yapılmamış çeşitli kredi kullanımları ya da kontrolsüz harcamalar neticesinde kredi kartı borçlarındaki artışlar zaman zaman tüketicilerin ödeme gücünün üzerine çıkabilmekte ve tüketiciler söz konusu borçların taksitlendirilmesini talep edebilmektedir. Ancak söz konusu taksitlendirme işlemleri tüketicinin maliyetlerini daha da arttırmaktadır. Harcama ve taksitlendirme işlemlerini gerçekleştirirken bilinçsizce davranan pek çok tüketici mağdur olmakta, borcunu ödeyemeyecek duruma düşmektedir. Örneğin ülkemizde 2018 yılında bireysel kredi borcunu ödememiş bireylerin 902.918 kişi, bireysel kredi kartı borcunu ödememiş olan bireylerin ise 806,709 kişi olduğu ve bu sayıların yıllara göre arttığı görülmektedir (TBB Risk Merkezi, 2018). Bu sebeple kredi kartı kullanımında kişisel geliri ve ödeme gücünün göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ayrıca tüketiciler kredi ve kredi kartını kullanmanın yanında, finans kurumlarının kendilerine sunduğu finansal ürün ve hizmetlere ilişkin hak ve sorumlulukları konusuna bilgi sahibi de olmalıdırlar. Tüketicilerin uyuşmazlık çözüm süreçlerini anlayabilmeleri, finansal bir kurumdan tazminat talep edebilmeleri ve mümkün olduğu yerde dolandırıcılığı tespit edip ona karşı harekete geçebilmeleri ancak konuya ilişkin bilgi sahibi olmalarıyla mümkün olabilir (Capuano ve Ramsay, 2011: 91).

1.4.4. Finansal Araçlara İlişkin Bilgi

Geliştirilen finansal araçlarla birlikte, bireyler kendileri birtakım fiziki yatırımlarda bulunmak yerine bu araçların kullanılması ile daha düşük risklerle gelir elde etme imkanı bulmaktadır. Bu araçların kullanılması ile bireyler, sabit varlıklar elde etmek yerine, değişken varlıklara sahip olmaktadır. Bu durum bireylerin daha rahat varlık transferi yapmalarını, risk çeşitlendirme yöntemlerini uygulayabilmelerini sağlamaktadır. Bireyler tasarruflarını finans araçlarına yönlendirmek sureti ile piyasa içerisinde fon oluşumuna katkı sağlamaktadır.

Tasarruf hesapları, hisse senedi, tahvil, bono ve yatırım fonları yatırım araçlarından bazılarıdır (Capuano ve Ramsay, 2011: 83-89). Yatırım araçların arasında gösterilen tasarruf hesapları risklerin asgari düzeyde tutulduğu getiri elde etme araçlarıdır. Hem finansal sistemin karmaşıklığından kaçınmak hem de tasarruf etmek isteyen bireyler, asgari risk düzeyi ile düşük getiriye razı gelmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde, tasarruf hesaplarının ülkemizde en sık kullanılan yatırım araçlarından biri olduğunu söylememiz mümkündür. Bireyler tasarruflarını bankaların vadeli ya da vadesiz mevduat hesaplarında biriktirmektedir. Vadesiz hesapların tercih edilmesi halinde gereksinim duyulduğu takdirde paranın hesaptan çekilebilmesi mümkündür. Ancak vadesiz hesaplardan tasarrufları arttıracak herhangi bir getiri elde edilmemekte yalnızca banka güvencesinde saklama imkanına sahip olunmaktadır. Vadeli hesapların tercih edilmesiyle ise belirli bir dönem karşılığında paranın hesapta tutulmasının bir karşılığı olarak faiz getirisi elde edilmektedir. Enflasyon etkisinin olduğu bir ekonomik yapı içerisinde faiz oranlarının enflasyon oranlarının üzerinde olması paranın enflasyon karşısında değerinin korunmasını sağlarken, faiz oranlarının enflasyon oranların altında olması değer kayıplarına yol açabilmektedir (Hayta, 2011: 136).

Sermaye piyasası içerisinde yatırım araçlarının başında hisse senetleri yer almaktadır. Hisse senetleri, şirketlerin sermaye artırımını sağlamak ve yeni şirketlere ortak alabilmek adına hazırladıkları kıymetli evraklardır. Bu senetler, ortaklığı temsil etmenin yanı sıra yatırımcılara şirketin kar ve zararlarında ortak olma hakkı tanımaktadır. Bu yatırım araçları getirisi sabit olan yatırım araçlarına kıyasla çok daha risklidir. Zira şirketlerin faaliyet durumlarına göre yatırımcıların elde ettikleri karlarda değişimler yaşanmaktadır. Bu yatırım araçları genel olarak uzun vadeli olarak değerlendirilmektedir. Piyasaya bakıldığında güçlü şirketlerin hisse senedi değerleri kısa vadede yoğun dalgalanmalar yaşayabilmekte bazı dönemlerde yatırımcılarına düşük ödemeler gerçekleştirebilmektedir. Kar dağıtımını yapmayarak yatırıma ağırlık veren şirketler uzun vadede çok daha fazla gelir elde edebilmektedir. Bu sebeple hisse senetleri kısa vadede likidite arayışı içerisinde olmayan yatırımcılar tarafından tercih edilmektedir (SPK, 2012: 21).

Yatırım araçlarından biri olan tahviller ise uzun vadeli yabancı kaynak temini için kullanılmaktadır. Borç alabilmek adına devletler ya da özel kuruluşlar tarafından piyasaya sunulan tahvillerin sabit getirileri bulunmaktadır. Söz konusu tahvilleri piyasaya süren kuruluşlar zamanı geldiğinde anapara ile birlikte faiz ödemesini gerçekleştirmek durumundadır (SPK, 2012: 11-23). Bu tahviller devlet tarafından ise Maliye Bakanlığı

aracılığı ile bütçe açıklarının finansmanında kullanılmak üzere bir yıl ya da daha uzun vadeli olarak piyasaya sürülmektedir. Söz konusu bu tahvillerin en önemli özellikleri son derece güvenli olmasıdır.

Yatırım araçlarından olan hazine bonoları da hukuki açıdan devlet tahvilleri ile aynı özelliklere sahiptir. En temel farklılıkları ise vadelerinin bir yıldan düşük olmasıdır. Devlet tarafından çıkarılan hazine bonolarının likidite oranı yüksektir ve düşük riskli yatırım araçlarıdır (Parasız, 2009: 88- 90).

Yatırım fonlarında ise, vatandaşın toplanan paraların karşılığında hisse senetleri, tahviller, özel sektör borçlanma yöntemleri, altın ve diğer değerli madenlerden oluşan yatırım portföylerinin yönetimi gerçekleştirilmektedir. Yatırılan paraların çok geniş bir yatırım aracı yelpazesinde değerlendirilmesi nedeniyle alınan riskler mümkün olduğunca düşürülmektedir (SPK, 2012: 34). Yatırım araçlarının tercih edilmesinde likidite oranlarının değerlendirilmesi, risk analizlerinin doğru gerçekleştirilmesi, getiri hesaplamalarının doğru yapılması bireysel refah artışına önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu kazanımların elde edilebilmesinin öncelikli koşullu iyi bir finansal okuryazar olmaktan geçmektedir.

Yapılan çalışmalar neticesinde, orta ve yüksek gelir grubu içerisinde yer alan tüketicilerin özellikle finansal araç olarak mevduat hesaplarına ve banka kredilerine yönlendikleri görülmektedir. Bunlara ek olarak tüketiciler, basit olmayan finansal araçlar hakkında, altın ve döviz gibi resmi olmayan finansal ürünlerle kıyaslandığında oldukça yoğun bir bilgi edinme arayışı içerisinde olmaktadır. Tüketiciler, karmaşık finansal araçlara yönelmeleri durumunda ise, tüm alternatifleri değerlendirmekte ve gereksinimlerine en uygun aracı tespit edene kadar araştırmalarına devam etmektedir (SPK, 2012: 11-23).

1.4.5. Risk Yönetimine İlişkin Bilgi

Yatırımcılar tarafından alınabilecek risk miktarının belirlenmesinde iki farklı kriter ortaya çıkmaktadır. Bu kriterlerden ilki, hedeflerin ölçülebilmesi iken, ikinci kriter ise başarıya ulaşma olasılığına dair belirlenen orandır. Yatırımcılar tasarruflarını değerlendirirken katlanabilecekleri risk miktarını daima göz önünde bulundurmalıdır. Çünkü yalnızca ilk aşamada yapılan yatırımlar risk taşımamaktadır. Örgütlerin değişim ve gelişim aşamaları içerisinde farklı zamanlarda da risk faktörleri ortaya çıkabilmektedir. Örnek vermek gerekirse bir örgüt içerisinde kullanılan teknolojinin değiştirilmesine

yönelik bir karar alınması sonrasında, çalışanların bu değişime ne kadar kolay entegre olabilecekleri bir risk faktörünü oluşturmaktadır. Zira çalışanlar tarafından yeni teknolojilere yeterince hızlı bir şekilde adapte olunamaması durumu muhtemel bir krizin habercisidir.

Girişimcinin tek başına bir mal ya da hizmet üretmeyi düşünmesi yeterli değildir. Düşüncenin plana aktarılması yoluyla, kaynaklar ve insan gücü ile bir gerçeğe dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Genellikle işletmenin kuruluş safhasında ön plana çıkan, pazarın kimlerden oluşacağı, insan kaynağının durumu, üretim süreci ne şekilde olacağı, rakiplerin kimler olacağı, maliyetlerin ne olacağı gibi konularda pek çok soru sorulup cevaplandırılmaktadır. Bu sayede ilişkide olunacak faktörlerin girişimciyi ne oranda etkileyeceği ve taşıdığı riskler belirlenmektedir. Böylece sahip olunan kaynakların miktarı ve amaçlar karşılaştırılarak alınacak riskin uygun olup olmadığı belirlenebilmektedir (Tağraf ve Arslan, 2003: 154). Genel hatları ile risk kavramı içerisinde birleştirilmiş olsa da, girişimcilerin ve bireylerin yaşamlarında ekonomik risk, kariyer riski, sosyal risk ve psikolojik risk gibi türler ortaya çıkabilmektedir (Kuratko ve Hodgets, 2001: 104-106). Bütçeleme ve bireysel para yönetimini sağlıklı yapabilen bireysel yatırımcılar, gerek kişisel para yönetiminde gerekse fiziki yatırımlarına ilişkin risk yönetimi konusunda daha etkin adımlar atabilmektedirler. Bunu etkileyen faktörlerden en önemlisi de yine finansal okuryazarlık konusudur.

1.5. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

Bireylerin finansal işlemlerini serbest piyasa koşullarında güvenle yerine getirebilmelerinde ve finansal kurumların etkin çalışabilmesinde finansal okuryazarlığın önemli bir payı bulunmaktadır. Bireylerin günlük hayatta karşılaştığı birçok finansal işlem (ödeme, havale, eft, banka hesabı açma vb.) bireyler için sorun teşkil edebilmektedir. Teknolojinin de gelişmesiyle giderek daha da karmaşıklaşan finansal ürünler bireylerin kaygı düzeyini arttırmaktadır. Bundan dolayı finansal okuryazarlık, hem bireyler için hem de iyi bir ekonomik sistem açısından oldukça önem taşımaktadır. Bunlara paralel olarak finansal okuryazarlığın geliştirilmesi mevduat, yatırım, sigorta gibi araçlara olan güvenin ve ilginin artması noktasında da önemlidir (Temizel, 2010: 11). Teknolojik gelişmeler neticesinde finans sektörünün tüketicilere sunduğu ürün ve hizmetler de çeşitlilik göstermektedir. Bu noktada söz konusu finansal ürün ve hizmetler hakkında bilgi sahibi olmaları ve kendileri için en uygun olan finansal aracı tercih edebilmeleri ancak finansal

okuryazarlığın geliştirilmesi ile mümkün olmaktadır. Aksi takdirde eksik bilgi ve yanlış finansal davranışlar sergilemesi nedeni ile bireylerin finansal anlamda kendilerini zor durumda bırakmaları olasıdır. Örnek vermek gerekirse, kredi kartının bir ödeme aracı olduğunu kavrayamayan bireyler, kredi kartı ile yaptıkları işlemlerde rasyonel davranmayabilmektedir. Ödeme günü geldiğinde ise bütçesini zorlayan harcamalar yapan bireyler kredi kartı borcunu ödemekte güçlük çekmekte, dolayısıyla da gerek finansal gerekse psikolojik açıdan kendilerini zor durumda bırakmaktadırlar. Bu noktada finansal ürünlerin kullanımı konusunda da bireylerin kendilerini geliştirmesi ancak finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ile mümkün olacaktır.

Bireylerin finansal okuryazarlıklarının düşük seviyelerde olmasının yalnızca bireysel bir sorun olarak değerlendirmesi doğru kabul edilmemekte, bu durum aynı zamanda toplum genelini ilgilendiren bir sorunu meydana getirmektedir. Zira, toplum içerisinde tasarruf yapmanın bir alışkanlık haline getirilmemiş olması, ülke genelinde ekonomiyi yapısal olarak olumsuz etkilemekte olan iflas ve haciz gibi durumların sık yaşanmasına neden olmaktadır (Reyes, 2006: 82). Bu doğrultuda toplum tüm kesimlerinde finansal okuryazarlığın geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Toplum içerisinde finansal okuryazarlık yeteneklerin geliştirilmesi için kazanılması ya da kazandırılması gereken birtakım özellikler bulunmaktadır. Bunlar (Mason ve Wilson, 2000: 6):

- Sayılarla ilişkilerin iyi olması ve bilgi teknolojilerini kullanabilme kapasitesi,
- Paranın farklı türleri olan kredi ve borçlanma kartlarının kullanılabilmesi ve bu formatların mantığının anlaşılması,
- Finans alanında ortaya çıkan bilgilerin ve tavsiyelerin anlaşılması, bu tavsiyelerin değerlendirilebilmesi,
- Tüketici hakları ve sorumlulukları ile ilgili bilinçli olunması,
- Finansal gereksinimlerin çözüm sürecinde kullanılabilecek araçların muhtemel getirilerinin ve risklerinin hesaplanabilmesi şeklinde sıralanmaktadır.

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ile bireyler aile bütçesinin yönetimi, kredi kartı kullanımı, eğitim ve sağlık giderlerinin yönetimi, kredi kullanımına yönelik kararlarda etkinlik, tasarruf ve yatırım yapma, emeklilik planlaması ve düzenli vergi ödemeleri gibi konularda daha özenli davranacaklardır. Finansal sistem ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olan bireyler kendilerini finansal risklerden daha fazla koruyabileceklerdir. Bu nedenle finansal okuryazarlığın geliştirilmesi oldukça önem taşımaktadır. Öncelikli olarak

bireylerin finansal işlemler ve finansal piyasalara ilişkin temel düzeyde bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Bu doğrultuda finansal okuryazarlık eğitimlerinin artırılması gerekmektedir.

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde ihtiyaç duyulan eğitim için ise kamu kurumlarından ve eğitim kurumlarından yararlanılabileceği gibi, sosyal medyadan ve çeşitli sivil toplum örgütlerinden de yararlanılabilir. Günümüzde sosyal medyanın bilgi aktarımı ve bilginin yayılması konusundaki önemi yadsınamayacak boyuta ulaşmıştır. Bu durumu değerlendirerek, sosyal medyada finansal okuryazarlığı geliştirecek uygulamalar ve içerikler oluşturularak faydalı bilginin yayılmasına yönelik çeşitli girişimlerde bulunulabilir. Örnek vermemiz gerekirse, Para Durumu Platformu'nun geliştirmiş olduğu bir uygulama olan Moneye isimli girişim ile kullanıcılara düzenli olarak kısa mesajlar gönderilerek tasarrufun önemi ve tasarruf alışkanlığının kazandırılması adına bildirimlerde bulunmaktadır. Sosyal medya üzerinden bunun gibi girişimlerin artırılması ve her kesimden kullanıcıya ulaşılabilmesi halinde finansal okuryazarlığın gelişimine katkı bulunulacağı düşünülmektedir.

1.6. FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN ARTTIRILMASININ YARARLARI

Mikroekonomi alanında ortaya çıkan geleneksel yaklaşımlar neticesinde bireylerin tüketim ve tasarruf kararlarının tamamen bilinçli bir şekilde ve rasyonel olarak alındığı düşünülmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda bireyler yüksek gelir elde ettikleri dönemler içerisinde harcamalarını kısıyarak, düşük gelir elde ettikleri dönemler için tasarruf ederek hazırlık yapmaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2014: 6). Ancak teorik olarak ortaya çıkan bu düşünce ile pratik yaşamda karşılaşmak her zaman mümkün olmamaktadır. Bireyler kimi zaman tasarruflarını plansız bir şekilde gerçekleştirmekte iken kimi zaman ise borçlanma eylemlerini bilinçsiz bir şekilde gerçekleştirmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin artması gerekliliğinin doğmasında en etkili nedenlerden biri de bireylerin ve hane halkının borç düzeylerinin sürekli artış göstermesidir. Bu açıdan bakıldığında eğitim öğretim hayatları devam etmekte olan birçok öğrencinin dahi yüksek düzeyden borçlandığı görülmektedir. ABD'de gerçekleştirilen bir çalışmada gençlerin eğitim hayatlarının bitiminde oldukça yüksek öğrenim kredisi borçları ile karşılaştıkları görülmektedir (Lusardi vd., 2010: 358; Reed ve Cochrane, 2012: 2-3). Murphy ise (2005: 478), gençlerin eğitim yaşantılarında girdikleri borçları çalışma

hayatlarına geçiş yaptıklarında oldukça zor ödediklerini ileri sürmektedir. ABD’de 13.000 öğrencinin katılım gösterdiği bir anket çalışmasında öğrencilerin yarısından fazlasının 5000 dolardan daha fazla kredi kartı borcu olduğu, üçte birinin ise kredi kartı borcunun 10.000 doları geçtiği tespit edilmiştir (DeLaune vd., 2010: 103-104). Joo vd. (2003: 413), tarafından ABD’de 242 lisans ve yüksek lisans öğrencisi üzerinden gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin yalnızca %49’unun kredi kartı borçlarını düzenli olarak ödeyebildikleri görülmüştür. Reed (2008: 3) ise, lisans eğitimini tamamlayan bir öğrencinin mezuniyet sonrasında karşılaştığı, 1997’de 9.250 dolar olan öğrenim kredisi borcunun 2007 senesine gelindiğinde 19.200 dolara yükseldiğini belirtmektedir. İngiltere’de yapılan çalışmalarda ise öğrencilerin borçlarının 15.000 ile 20.000 Euro arasında değişmekte olduğu hatta bazı öğrencilerin borçlarının 30.000 Euro’nun üzerine çıktığı görülmektedir (Harrison ve Chudry, 2011: 149-150).

Bu bağlamda Chen ve Volpe (2002) yapmış oldukları çalışmalarda katılım gösteren bireylerin %75’inden daha fazlasının finansal okuryazarlık eğitimlerini matematik ve İngilizce eğitimlerinden sonra üçüncü sırada gördüklerini belirlemişlerdir. Ancak çok fazla insan finansal tercihlerinde hataya düşmeden bu eğitimlerin önemini kavrayamamaktadır (Eitel ve Martin, 2009: 619). Tüm bu borçlanma sorunların ortadan kaldırılması adına yalnızca okullarda verilen eğitimler yeterli olmamaktadır. Bu eğitimlere ek olarak halka açık olarak düzenlenen eğitimler ve Avrupa Birliği Fonu tarafından verilen desteklerle sunulan finansal eğitim organizasyonlarının düzenlenmesi gerekmektedir (Opletalova, 2015: 1178). Söz konusu eğitimler ile finansal okuryazarlığın artırılması sağlanarak ve bireylerin bilinçsiz borçlanma eğilimlerinin önüne geçilmesi gerekli görülmektedir.

Finansal eğitimi gerekli kılan bir diğer unsur ise krizlerdir. Ekonomik krizler makro anlamda devletler üzerinde etki yaratmakta, mikro seviyede ise bireyleri ve hane halkını etkilemektedir. Küresel çapta yaşanan krizlerin kaynağında yer alan sistemli riskler ve krize yol açan diğer nedenler, finansal okuryazarlık gelişiminin önemini gözler önüne sermektedir (Gallery G. ve Gallery N., 2010: 30). Finansal okuryazarlık seviyesi düşük olan bireylerin ya da hane halkının normal süreçlerde dahi ekonomik sıkıntılar yaşadıkları göz önünde bulundurulduğunda küresel kriz dönemlerinde çok daha fazla etkilenmesi muhtemel bir sonuçtur (Bucher-Koenen ve Ziegelmeyer, 2014: 2216). Bu nedenle finansal okuryazarlığın artırılması kriz gibi zorlu ekonomik dönemlerde bireylerin refah düzeylerini koruyabilmeleri açısından da önem taşımaktadır.

Buckland vd. (2013), bireylerin finansal okuryazarlık gereksinimlerinin mekansal ve zamansal farklılıkları gösterdiğini ileri sürmektedir. Söz konusu farklılığı ise dört şekilde açıklamaya çalışmıştır. İlk olarak üzerinde durduğu konu, kuzey ülkelerinin devlet yönetimlerinde bireylerin finansal okuryazarlık gelişimlerine önem verilmesidir. Halkın hızla genişleyen kredi kullanımlarında ve yatırım tercihlerinde doğru adımlar atabilmesi adına eğitim planlamaları gerçekleştirilmektedir. İkinci konu ise okuryazarlık gereksinimlerinin yaşa bağlı olarak değişim göstermesidir. Onlara göre, daha fazla tasarruf eğilimi içerisinde olması gereken orta yaş grubundaki insanların finansal okuryazarlıklarının daha fazla gelişmiş olması gerekmektedir. Üçüncü farklılık ise bireylerin yaşam ile ilgili ve finansal durumları ile ilgili beklentilerinden ve hedeflerinden kaynaklanmaktadır. Zengin olmayı amaç edinen bir bireyin düşük gelire kanaat eden birine oranla çok daha iyi düzeyde finansal okuryazar olması gerekmektedir. Son farklılık ise toplum içerisindeki sosyoekonomik konum farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Serveti ve geliri düşük olan bir birey varlıklı ve yüksek geliri bir bireye kıyasla finansal okuryazarlığa çok daha az ihtiyaç duymaktadır (Buckland vd., 2013: 332-333).

Yukarıda sözü edilen dört kriterin geliştirilmesi mümkündür. Ülkemiz sınırları içinde de kredi kullanımı ve yatırım eğilimi hızla artan bireyler, dahil olduğu yaş grubunun gereksinimleri ile orantılı finansal bilgiye gereksinim duyan bireyler, toplum içerisinde farklı ekonomik hedefleri olan bireyler ve gelir seviyesi farklı bireyler yer almaktadır. Söz konusu kriterlerin daha da artırılması mümkündür. Ancak burada yatan temel fikir, her bir bireyin çok ayrı finansal bilgi gereksinimlerine sahip olduğudur. Örneğin varlıklı bir iş insanı ile bir öğrencinin finansal bilgi gereksinimlerinde çok önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu ifadeler doğrultusunda finansal okuryazarlık eğitimlerinin toplumun hemen hemen her kesimi adına önem arz ettiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Finansal krizlerin neden olduğu iflaslar ve psikolojik sıkıntılarla karşılaşmadan evvel söz konusu finansal eğitimlerin alınmasında yarar vardır. Alınan eğitimler neticesinde emeklilik planlamalarında etkinliğin sağlanması, borçlanmanın rasyonel ve bilinçli olarak gerçekleştirilmesi (Lusardi ve Mitchell, 2007: 39), menkul kıymetlerin doğru yönetilmesi sağlanabilmektedir (vanRooij vd., 2011: 460; Monticone, 2010: 403).

1.7. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN BİREYLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bireylerin gelişen teknolojinin etkisiyle giderek zorlaşan yaşam koşullarına adapte olabilmek adına birtakım zorlukların üstesinden gelmesi gerekmektedir. Yeryüzünün hemen hemen her noktasında bireyler yaşam standartlarını belli bir seviyeye ulaştırabilmek adına mücadele etmektedir. Bu mücadelenin temelinde ise yaşamlarını garanti altına almak yer almaktadır. Günümüzde sağlık alanında yaşanan gelişmeler insan ömrünün artmasını sağlamıştır ve insan ömrünün artması beraberinde sorumlulukların da artmasına sebep olmuştur (Russia's G20 ve OECD, 2013: 14-16). Bu bilgilere ek olarak, yaşanan tüm gelişmeler şüphesiz eğitim hayatına da yansımaktadır. Bu yansıma genellikle eğitim giderlerinin çeşitlenerek daha da artmasına dayanmaktadır. Aileler de artan bu eğitim maliyetlerini karşılayabilmek adına eğitim harcamalarına ayırdıkları bütçeyi arttırmak durumunda kalmaktadır. (PISA, 2012: 140-143). Finansal okuryazarlık ile bireyler söz konusu durumlar karşısında dahi bütçelerini daha yönetebilme yetkinliğine sahip olmaktadır.

Ayrıca kişilerin finansal açıdan çok fazla sorumluluk hissetmesindeki bir diğer sebep de ekonomik ve sosyolojik olarak gelişim gösteren ya da gelişmiş ülkelerde yaşayan bireylerin yaşama ve geleceğe yönelik beklentilerinin pozitif yönde bir artış sergilemesidir. Kişilerin bu beklentilerinin giderek artış göstermesi finansal okuryazarlığı ve buna bağlı olarak da sergiledikleri finansal davranışlarda da değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Söz konusu beklentiler doğrultusunda tasarruf ve yatırımlarını arttıran bireyler gerek ekonomik gerekse psikolojik açıdan daha rahat bir yaşam sürmektedirler. Ayrıca emeklilik süreçlerinde belli bir refah düzeyine sahip olunması, ailede yer alan bireylerin eğitim masraflarının giderilmesi ve daha öncesinde tahmin edilemeyen olaylara karşın kendilerini daha güvende hissedebilmeleri de finansal okuryazarlık hali ile mümkün olmaktadır.

Dünya üzerindeki pek çok ülkenin finansal yapısının istikrarlı olmaması ülkelerin iç ve dış piyasalarına olumsuz yönde etkide bulunduğundan kişiler, ülkenin finansal gelişimi ile birlikte kısa ve uzun dönemli finansal öngörülerini de geliştirme zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Bu nedenle ülkeler, tüketicilerin finansal anlamda korunabilmeleri için yasal oluşumlarla birlikte ekonomiye ilişkin eğitim hizmetlerini de devreye sokmaktadır. Söz konusu bu eğitimler sonucunda kişiler kendi ve ailelerinin finansal planlama durumlarını daha etkili bir biçimde hayata geçirebilmektedirler (Russia's G20 ve OECD, 2013: 11-19).

1.8. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN FİNANSAL SİSTEM VE EKONOMİYE ETKİLERİ

Birçok ülkede gerçekleştirilen finansal okuryazarlıkla ilgili araştırmalar neticesinde bireylerin finansal okuryazarlıklarının çok fazla gelişmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum bireyler için olduğu gibi finansal sistem ve ekonomi açısından da bir sorun teşkil etmektedir.

Tüketicilerin finansal bilgi birikimlerinin yetersizliklerinden kaynaklanacak hatalı finansal kararları ile ilgili olarak endişeler söz konusudur. Bireyler karşılaştıkları finansal krizleri çözüme kavuşturma ve bu krizleri değerlendirme noktasında yetersizlik içerisinde olduğunu gün geçtikçe hızlı bir şekilde fark etmeye başlamıştır (EBF, 2009: 7-14). Bu doğrultuda bireylerin etkin finansal kararlar vererek finansal sistem içerisinde sağlıklı bir şekilde yer alabilmeleri için finansal sistemle ilgili eğitimlere katılımları teşvik edilerek, finansal ürünlerin avantajlarından faydalandırılması ve karşılaştıkları finansal riskleri daha başarılı değerlendirmesinin sağlanması gerekmektedir (Russia's G20 ve OECD, 2013: 11-19).

Bireysel olarak finansal konularda verilen doğru ve etkili kararlar istikrarlı ve sağlıklı bir ekonomik sistem açısından önem taşımaktadır. (Gökmen, 2012: 49). Finansal okuryazarlık seviyesi düşük olan kişiler finansal sistemin karmaşıklığı karşısında sorumluluk almaktan çekinmekte ya da yanlış finansal tercihlerde bulunabilmektedir. Örneğin, sermaye piyasası araçları hakkında bilgisi yeterli düzeyde olmayan bireyler bu piyasada işlem yapmaktan çekinmektedir. Eksik bilgi ile işlem yapan bireylerin ise hatalı finansal tercihlerde buldukları için zarar ettikleri görülmektedir. Sonuçta getiri elde etmeyi beklerken zarar ile karşılaşan bireyler finansal sistemden uzaklaşmaktadır. Finansal okuryazarlığı yüksek bireyler ise finansal sistemin yükümlülüklerinin, risk ve getirilerinin de farkında olarak finansal tercihlerinde daha dikkatli davranmaktadırlar. Doğru finansal tercihlerde bulunan bireyler elde ettikleri getiriler ile finansal sistemin içinde daha fazla yer almaktadır. Böylece finansal sistemin hacmi genişlemekte ve ekonomiyi olumlu yönde etkilemektedir.

Benzer şekilde ekonomik kriz dönemlerinde bankaların aşırı risk aldıklarını görmemiz mümkündür. Oysaki finansal anlamda bilgili kişiler içinde buldukları ekonomik durumun farkında olarak, yükümlü oldukları sorumluluk ve riskin olası sonuçlarını değerlendirerek risk alma eğilimlerini sınırlandırabilmekte, dolayısıyla bankaların aldıkları riski de azaltmaktadır.(Gökmen, 2012: 49).

Ekonomi içerisinde finansal ürünlerin sunumunu gerçekleştirenlerin hizmetlerden yararlananlara oranla daha fazla bilgi birikimine sahip olarak avantaj elde etmesi piyasaların zarar görmesine yol açabilmektedir. Finansal hizmet sağlayıcılarının, sundukları ürünlerin özelliklerini yeterince açıklamaması, tüketicileri yasal hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmemesi, ilgili finansal ürünlerin riskleri ve avantajlarını detaylı bir şekilde aktarmaması birtakım olumsuzlukları beraberinde getirebilmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan tüketiciler, sunulan finansal hizmetleri etkin bir şekilde kıyaslayarak, finansal ürün sunucularına doğru soruları yönelterek ve finansal kurumlar ile etkili bir iletişim gerçekleştirerek finansal kurumlar üzerinde şeffaflık ve ekonomik fiyat konularında baskı yaratabilmektedir. Oluşan bu baskı ise finansal piyasalar içerisinde rekabet etkinliğinin doğmasına neden olmaktadır (Miller vd., 2009: 207-211). Dolayısıyla finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik eğitimlerin artırılması hem birey hem de ekonomik sistem açısından oldukça önemlidir.

Tüketicilere sağlanan finansal eğitimler neticesinde finans kurumlarının tüketiciler üzerinde ki gereksiz avantajlarını ortadan kaldırmak mümkün olabilmektedir. Farklı bir ifadeyle, yürütülen finansal eğitim programları neticesinde piyasa içerisinde tüketiciler ve finans kurumları arasında bir dengenin oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu dengenin sağlanması ancak bilgi asimetrisinin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olmaktadır. Tüketicilerin yatırımlarını yönlendiren ve onlar hakkında çok fazla bilgi sahibi olan finans kurumlarına karşılık tüketicilerinde finans kurumları hakkında geniş bir bilgiye sahip olması önem arz etmektedir. Ancak karşılıklı bilgi akışının sağlanması halinde güven iklimi ortaya çıkmaktadır (Garcia ve Balbas, 2008:9-11).

Söz konusu eğitimler ile bilgi sahibi olan tüketicilerin finansal okuryazarlıklarının artmasına paralel olarak finansal piyasalar içerisinde ticari bir etkinlik sağlanacak bu doğrultuda ise ekonomik büyüme hız kazanacaktır. Tüketiciler, finansal bilgi birikimlerini arttırmaları neticesinde iç piyasada ortaya çıkan fırsatlardan daha fazla yararlanma şansını bulacaktır. Finansal bütünlüğün sağlanması noktasında da bilinçli tüketicilerin varlığı önem arz etmektedir. Tüketicilerin finansal açıdan yeterince eğitilmesi neticesinde hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı finansal açıdan tüm tarafları daha fazla memnun edecektir (Kosicki, 2008: 4-5 ; Hilgert vd., 2003: 309-322).

1.9. FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

1.9.1. Finansal Okuryazarlık İle İlgili Yürütülen Faaliyetler

Bireylerin finansal okuryazar olmaları, finans sistemi içerisinde yer alan ürünleri ve hizmetleri daha doğru değerlendirmesi neticesinde gereksinimlerine uygun tasarruf ve borçlanma ürünlerini tercih etmesi ve bu alandaki temel hak ve yükümlülüklerinin farkında olması anlamına gelmektedir. Dünya genelinde birçok kurum, finansal okuryazarlığın tanımlanmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca yine birçok kurumda finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik ortaya çıkan eğitimlerin ve düzenlemelerin tartışıldığı ve tüketicilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin tespit edilmesine yönelik yurt içinde ve yurt dışında çeşitli faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1.9.1.1. Amerika Birleşik Devletleri

1995 yılında finansal okuryazarlıkla ilgili olarak yapılan ilk resmi girişim “Amerika Tasarruf Eğitimi Konseyi”nin kurulması olmuştur. Konsey, tasarruf ve emekliliğe dair planları destekleyen çalışmalar yapmaktadır. ABD’de bu alanda yapılan bir diğer önemli girişim de 2003 yılında “Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu”nun oluşturulması olmuştur. Komisyon finansal durumun iyileştirilerek finansal okuryazarlığın geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla çalışmalar yürütmektedir (Gökmen,2012: 90). ABD’de yürütülen diğer önemli faaliyetler ise şunlardır:

- **Jumpstart Koalisyonu**

Jumpstart Koalisyonu finansal bilincin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Koalisyonun temel amacı lise öğrencilerinin yeterli düzeyde finansal bilgiye sahip olarak mezun olmalarına yardımcı olmaktır. 1997 yılından beri, 12. Sınıf öğrencilerine finansal okuryazarlıkla ilgili sınav yapan koalisyon, bu sınavları 2 yılda bir tekrarlamakta ve finansal okuryazarlık düzeyinin gelişimini incelemektedir (Gökmen, 2012: 93).

- **Başkan’ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi**

2010 yılında oluşturulan konsey, bireylerin finansal okuryazarlıklarını arttırarak finansal istikrara katkıda bulunabilmesi için Başkana önerilerde bulunmakta ve buna yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Konsey gençlere, düşük ve orta gelirli vatandaşlara

yönelik çalışmalar yürüttüğü gibi iş yerlerinde de finansal yeterlilik çalışmaları yürütmektedir (PACFL, 2012: 2).

- **Amerikan Merkez Bankası (FED)**

Finansal eğitim ve tüketicinin korunması ile ilgili çalışmalarda bulunan FED, sivil toplum kuruluşları ile yürüttüğü ortaklaşa çalışmalarının yanı sıra kendi web sitesi aracılığı ile de bilgilendirmelerde bulunmaktadır (Hayta, 2011: 285).

1.9.1.2. Avrupa Birliği

Avrupa Birliğine üye ülkelerin talebi ile Avrupa Komisyonu tarafından 2007 yılında “Finansal Eğitim Bildirisi” yayınlanmıştır. Söz konusu bildiri ile Avrupa Birliği'nin finansal eğitime ve bu alanda yapılacak çalışmalara verdiği önem vurgulanmaktadır. Finansal ürünler konusunda farkındalık yaratarak söz konusu ürünlerin tercihinde doğru kararların verilebilmesine ve bireylerin para yönetimini sağlayabilmesine yardımcı olmayı amaçlayan komisyon (Figueria, 2007: 1), 2008 yılında da “Finansal Eğitim Uzman Grubu” adı altında finansal eğitime yönelik çalışmaları üstlenecek bir grup kurmuştur. Bu grup finansal eğitim ile ilgili çalışmalar ve toplantılar yaparak, Avrupa Birliğine üye ülkelerin karşılaşılabilecekleri idari sorunlar ile bunların çözümü ve hukuki düzenlemeler konusunda rehberlik etmektedir (Özgüler, 2013 : 38).

1.9.1.3. Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü (OECD)

Finansal okuryazarlıkla ilgili önemli çalışmalara imza atan OECD, 2003 yılında finansal eğitimin konu alındığı bir proje başlatmıştır. Öncelikle finansal eğitim programlarının incelenmesini esas alan projede mevcut durum değerlendirmesi, finansal okuryazarlığı geliştirmek için stratejik planların yapılması ve söz konusu planların uygulanabilmesi için kaynak niteliğinde bir kılavuzun hazırlanması planlanmıştır. 2006 yılına gelindiğinde proje G-8'e üye ülkelerinin maliye bakanlarınca da tanınıp desteklenmiştir. 2008 yılında da proje kapsamı genişletilerek finansal eğitimle ilgili “INFE (International Network on Financial Education)” ve “IGFE (International Gateway for Financial Education)” isimli internet siteleri kurulmuştur. Söz konusu sitelerde finansal eğitim ve finansal okuryazarlıkla ilgili içerikler bulunmaktadır. Bunların yanı sıra OECD'nin 15 yaş grubundaki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini

belirlemek amacıyla PISA'ya konu ile ilgili testleri dahil ettiği de bilinmektedir (Gökmen, 2012: 82).

1.9.1.4. Dünya Bankası

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ve tüketicinin korunması için hukuki alt yapının sağlanması ile ilgili çalışmalar yapan Dünya Bankası, “Tüketicinin Korunması ve Finansal Okuryazarlık İçin Küresel Program” başlığı ile bir program yürütmektedir. Programın amacı, tüketicilerin korunması hususunda ülkelere faydalı olabilmektedir. Dünya Bankası ödeme sistemleri, tasarruf ve krediler ile bununla ilgili olarak tüketicilerin eğitimi ve haklarının korunması konusunda çalışmalar yapmaktadır (World Bank, 2011: 3).

1.9.1.5. Türkiye

Ülkemizde de finansal okuryazarlık seviyesinin yeterli görülmemesi sebebiyle gerek kamu kuruluşları gerekse sivil toplum örgütlerince birçok çalışma gerçekleştirilmektedir. Finansal okuryazarlığın önemine dikkat çekerek finansal bilgi ve davranışların geliştirilmesi konusunda çalışma yapan bazı kuruluşlar ise şunlardır:

- **Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)**

2012 yılında kurulan dernek, finansal okuryazarlık ve finansal bilinçle ilgili eğitim ve projelerle bu konuda farkındalık oluşturma amacını gütmektedir. Bununla ilgili olarak finansal okuryazarlığın eğitim sistemine dahil edilmesi, yatırım ve tasarrufların artırılması gibi hedeflerini de gerçekleştirmek adına çalışmalar yapmaktadır. Örneğin, “Finansal Okuryazarlık ve Erişim” konferansları, “Bütçesini Bilen Çocuklar ve Gençler” projesi, “Bütçesini Bilen Çiftçiler” projesi, “Bütçesini Bilen Kadınlar” projesi, “Evin Hesap Uzmanı Kadın” projesi ve “3 kumbara” projesi gibi toplumun çeşitli kesimlerine yönelik projeler gerçekleştirmişlerdir. (www.fo-der.org)

- **Para Durumu**

Finansal okuryazarlık alanında yapılan çalışmalarda kadınlara yönelik girişimler dikkati çekmektedir. Bunlardan birisi de “Para Durumu” isimli platformdur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından da desteklenen platform, 2011 yılından beri faaliyet göstermektedir. Kadınların finansal konularda bilinçlendirilmesi için eğitim ve seminerler düzenlenerek finansal farkındalığın artırılması sağlanmaktadır. Ayrıca finans

ve para yönetimi konularında düzenli olarak içerikler oluşturularak platform üzerinden de bilgilendirmeler yapılmaktadır (www.paradurumu.com).

- **Türkiye İş Bankası**

Türkiye İş Bankası 27 yaşından küçük olan ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri haricinde bulunan üniversite öğrencilerine yönelik olarak Finansal Okuryazarlık Eğitimi düzenlemektedir (www.muze.isbank.com.tr).

- **Türkiye Ekonomi Bankası**

Türkiye Ekonomi Bankası çevrimiçi eğitimler ile finansal bilincin desteklenmesi konusunda faaliyette bulunmaktadır. (www.teb.com.tr) Bunun yanı sıra yine Türkiye Ekonomi Bankası ve Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içinde “Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi” başlatılmıştır. İstanbul pilot bölge olmak üzere sonraki adımlarda ülke genelinde yapılması planlanan eğitim ile beş milyon kişiye ulaşılması hedeflenmiştir (www.egitimajansi.com).

- **Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası**

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın Herkes İçin Ekonomi olarak adlandırdığı finansal okuryazarlık eğitimi ile çocuklara, lise öğrencilerine yönelik eğitim ve yayınlarla finansal okuryazarlığın geliştirilmesine katkıda bulunmaya çalışılmaktadır. Lise, Üniversite ve Öğretmen Buluşmaları şeklinde de organizasyonlar yapılmaktadır (www.tcmb.gov.tr).

1.9.2. Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılan Araştırmalar

Jorgensen ve Salva (2010)'nın yapmış olduğu araştırmada 420 öğrenci üzerinden incelemelerde bulunulmuş, öğrenciler tarafından sergilenen finansal tutumlar ile davranışların arka planında ailelerin oldukça etkili oldukları, fakat buna karşılık bireylerin finansal bilgi seviyelerinin gelişiminde ailelerin etkili olmadığı belirlenmektedir.

Atkinson ve Messy (2012)'nin çalışmasında 14 (on dört) ülkeyi kapsamına alarak ekonomik okuryazarlık, tutum ve davranışların farklılaşmaları incelenmiş olup, araştırmaya dahil edilen ülkelerde bulunan bireylerin ekonomik okuryazarlık seviyelerinin düşük olarak tespit edilmiştir. Bu bulguya ek olarak ekonomik okuryazarlık seviyesi ile finansal davranış ve kişilerin ekonomik tutumları ile onların ekonomik davranışları arasında yönü pozitif olan anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Walstad ile Allgood (2013)'un Amerika'da yaşayan 28.146 yetişkin üzerinde yaptığı çalışmada, aileler arasında birtakım finansal konular araştırılmış ve bu

araştırmanın temelinde yatırım, kredi kullanımı, sigorta, kredi kartı kullanımı ve finansal okuryazarlık gibi unsurlara yer verilmiştir. Çalışmanın amacı finansal okuryazarlık seviyesinin finansal davranışlar üzerindeki etkisini belirlemektir. Çalışma sonucunda ise bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri yükseldikçe finansal davranışlarında da iyileşmeler görülmüştür.

Klein ve Mandel(2007)'in lise öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmada, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar neticesinde test sonuçları düşük çıkmıştır. Ayrıca eğitim düzeyi dışındaki demografik özellikler ile finansal okuryazarlık seviyesi arasında da bir ilişki olmadığı fakat eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Klein ve Mandel, 2007: 106-109).

Finansal okuryazarlık alanında yapılan çalışmaların en önemlilerinden biri ise OECD (2014) tarafından yürütülmüştür. Yapılan bu araştırmanın kapsamında OECD üye ülkelerinde 13, üye olmayan ülkelerin ise 5'i dahil edilmiştir. Bu ülkeler ise; Belçika, Estonya, İsrail, Yeni Zelanda, Slovak Cumhuriyeti, İspanya, Kolombiya, Letonya, Çin, Avustralya, Çekya, Fransa, İtalya, Polonya, Slovenya, ABD Flaman Topluluğu, Hırvatistan ve Rusya olarak sıralanmaktadır. Araştırmaya bu ülkelerden 29.000 öğrenci dahil edilmiştir.

Öğrencilerin bilgi düzeylerinin tespit edilmesi için yapılan bu çalışmada öğrencilerden OECD üyesi ülkeleri vatandaşları olanlar arasından %10'u zorluk derecesi yüksek soruları yanıtlamayı başarmıştır. Bu duruma karşılık PISA okuryazarlık ölçeği kullanılarak yapılan değerlendirmeler neticesinde ise yaklaşık olarak öğrencilerin %15'inin taban seviyenin altında puan aldığı görülmektedir. Araştırma kapsamında yer alan ülkelerde öğrenim gören bireylerin matematik ve genel okuma alanında benzer olmasına karşılık finansal okuryazarlıklarının farklı olduğu görülmektedir. Buna ek olarak İtalya'nın dışında kalan ülkelerde finansal okuryazarlık ve cinsiyet arasında pozitif bir ilişkiden söz etmenin mümkün olmadığı ancak, benzer sosyoekonomik seviyeye sahip olan katılımcılar arasında ülkelere bağlı farklılaşmaların ortaya çıktığı görülmektedir. OECD ülkesi olmayan ülkeler üzerinden değerlendirildiğinde ise Şanghay-Çin'in ilk sırada yer almaktadır. Letonya, puan olarak OECD ortalamasında yer almaktadır. Listenin son sırasında ise Kolombiya yer almaktadır. Bu alanda öne çıkan bir diğer sonuç ise Rusya ile birlikte Hırvatistan puan ortalamasının altında kalmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ve finansal okuryazarlık seviyelerinin demografik nitelikler ile ilişkisini araştıran Ergün vd. (2014)

ise; örneklemedeki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin temel düzey olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte öğrencilerin enflasyona dair temel bilgilerinin demografik özelliklerine, hane gelir düzeyine, öğretim şekillerine anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bunun dışında demografik özellikler ile borsanın temel işlevlerine dair bilgi düzeyleri ve faiz oranlarının tahvil fiyatlarına etkisinde de öğretim şekillerine göre anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir.

Sarıgül (2014) tarafından yapılan araştırma kapsamında ise 1127 üniversite öğrencisi tarafından finansal okuryazarlıklarının tespit edilmesi ve bu alanda demografik özellikler ile aralarında ortaya çıkan ilişkiler anlaşılmaya çalışılmıştır. Yürütülen bu çalışmada; %80'in üzerinde puanı olan öğrenciler yüksek, %79 -%60 puan aralığında yer alan öğrenciler orta, %60'ın altında puanı olan öğrencilerin ise düşük okuryazarlık seviyesine sahip olduğu belirlenmiştir. Yürütülen bu çalışma kapsamında başarılı olanlar tarafından verilen doğru cevaplar üzerinden bir değerlendirme yapıldığında; %69'unun risk ve sigorta, %63'ünün genel bilgi, %67'sinin bankacılık ve %56'sının ise yatırım sorularına doğru yanıt verdiği görülmüştür. Söz konusu araştırma kapsamında yöneltilen sorunların temel düzeyde sorular olması nedeni ile ortaya çıkan ortalamalar üzerinden üniversite öğrencilerinin düşük bir finansal okuryazarlık seviyesine sahip olduğu kanaatine varılmıştır. Yine bu araştırma cinsiyet unsurunun finansal okuryazarlık üzerinde etkili olduğu, erkeklerin kadınlarla mukayese edildiğinde finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Kılıç vd. tarafından ise (2015) finansal okuryazarlık düzeyi ile ilişkili olarak öğrenimlerini Gaziantep Üniversitesi'nde sürdürmekte olan 480 öğrenci üzerinden incelemeler yapılmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyine ilişkin olarak yapılan genel değerlendirmeler neticesinde başarı seviyesi %48 olarak belirlenmiştir. Bunlara ek olarak erkek öğrencilerin daha gelişmiş finansal okuryazarlığa sahip olduğu, öğrencilerin kredi kullanımı ile internet bankacılığı kullanımının finansal okuryazarlık üzerinde etkili olduğu, en çok bilgiye sahip oldukları alanın bireysel bankacılık, en uzak oldukları alanın ise yatırım olduğu anlaşılmıştır.

Özdemir vd. (2015) tarafından ise finansal okuryazarlık düzeyleri ile ilgili olarak değerlendirmeler yapmak üzere Eskişehir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde eğitim gören 221 öğrenciye birtakım sorular yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında %58,8'inin yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu, %26,2'sinin orta seviyede finansal okuryazar olduğu, düşük düzeyde okuryazarlığı olanların oranının ise %6,8 olduğu anlaşılmıştır.

Demirgil ve Şantaş (2015) tarafından ise iktisadi ve idari bilimler fakültesinde eğitim görmekte olan 704 öğrenci üzerinden finansal okuryazarlık düzeyine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde ise aldığı ekonomi dersi sayısı beş ve üzerinde olanların, erkeklerin ve 4. Sınıf öğrencilerin finansal alanda meydana gelen değişimleri daha sıkı bir şekilde takip ettiği görülmektedir. Sonuçlar, cinsiyet, yaş, eğitim programına katılım gösterilen ortam gibi alt değişkenlerinde farklılaşmaya neden olduğunu göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BÜTÇE VE TASARRUF KAVRAMI

2.1. BÜTÇE KAVRAMI

Bütçe, belli bir döneme ait yapılacak giderlerin ve elde edilecek gelirlerin tahmini ve diğer bir deyişle “ Belirli bir zaman aralığında kaynakların nasıl elde edildiğini ve kullanılacağını gösteren bir plan”dır (Özel, 2007: 161; Özkan, 1994: 3). Bütçe yapabilme bilgi ve becerisi paranın rasyonel kullanımında elzemdir. Ayrıca para idaresi bilgisine sahip olmak bilinçli tüketici olmanın vazgeçilmez bir parçasıdır.

Paranın etkin bir şekilde yönetilebilmesi için bütçelerin titizlikle hazırlanması gerekmektedir. Bütçe hazırlıkları neticesinde hedeflere ulaşabilmek adına gereksinim duyulan kaynaklar rahatlıkla belirlenmekte, bu sayede bireyler ve işletmeler daha bilinçli bir şekilde hareket etmektedir. İyi hazırlanmış bir bütçenin içerisinde, ayrıntılı bilgiler, harcama kalemlerine dair beklentiler ve bütçeyi etkilemesi muhtemel tüm iç ve dış faktörler yer almaktadır. Gereksiz ve beklenmeyen harcamaların önüne geçebilmek için bireyler ve işletmeler tarafından bütçelerin hazırlanması gerekmektedir. Fakat bütçenin hazırlanması ile doğrudan gelir artışlarının sağlanmasını, gereksiz harcamaların ortadan kalkmasını beklemek doğru değildir. Bütçe yalnızca sayılan gelişmelerin ortaya çıkması adına bireylere yardımcı olmaktadır. Söz konusu yardım fonksiyonunun ortaya çıkması için ise hazırlanan bütçenin aşağıda sayılan özelliklere sahip olması gerekmektedir (Hayta, 2011: 64-69);

- **Hedefler Doğrultusunda Hazırlanmalı:** Hazırlanan bütçelerin kısa vadede hedeflere, uzun vadede ise, gelecek dönemler için hazırlanan planlara ışık tutması gerekmektedir. Tüketicilerin finansal planları içerisinde yer alan hedeflerine ulaşabilmesinde gerek duyulan önlemlerin alınması aşamasında destekleyici bir özelliğe sahip olmaktadır.
- **Gerçekçi Olmalı:** Hazırlanan bütçelerle bireylerin hayat standartları ve mevcut gelirleri arasında bir uyumun olması gerekmektedir. Kişisel bir yapıya sahip olan bütçe kavramının, bu yapısına bağlı olarak doğru diye adlandırılacak bir kalıba sokulması mümkün değildir. Bu nedenle gerçekçi bir şekilde hazırlanan bütçenin, harcamaların kontrol altına alınmasını sağlayarak, giderler ve bütçe arasında bir uygunluk oluşturması gerekmektedir. Ayrıca bütçenin amaçlar doğrultusunda gelir

ve gider arasında bir düzenleme yapabilecek niteliğe de sahip olması gerekmektedir.

- **Yapısı Esnek Olmalı:** Bütçelerin esnek bir yapıya sahip olması durumunda, değişkenlik gösteren harcama kalemleri belirli başlıklar altında toplanarak, gelir üzerinden belirli bir harcama beklentisi ortaya çıkarılmaktadır. Buna ek olarak esnek bir bütçenin varlığı ile bireyler yapılması zorunlu olmayan harcamalarını da istekleri doğrultusunda yapabilmektedir. Bütçeye bu esnekliğin kazandırılması neticesinde, ortaya çıkan beklenmeyen harcamalar da amaçlardan uzaklaşılmasına neden olmamaktadır.
- **Uygulanabilir Olmalı:** Amaçlara ulaşabilmek adına hazırlanan planların rahatlıkla hayata geçirilmesi için bütçenin uygulanma aşamasına yönelik pratik unsurlar içermesi gerekmektedir. Bu doğrultuda harcamaların belirli faktörler doğrultusunda sınıflara ayrılması gerekmektedir.

2.1.1. Bütçelemenin Önemi

Bireylerin ve ailelerin gelirlerini kontrolsüz bir şekilde harcamaması gerekmektedir. Bu doğrultuda bireylerin ve ailelerin harcamalarını planladıkları bütçelerin hazırlanması gerekmektedir. Bütçenin ne şekilde hazırlanacağını genç yaşlarda öğrenilmesi, bireylere yaşamın devamına yönelik önemli avantajlar kazandırmaktadır. Bireylerin ilk kez para ile tanıştıkları ve para yönetimi yapmaya başladıkları dönemlerde finansal okuryazarlık eğitimlerinden yararlanmaları, finans alanında sergileyecekleri olumlu davranışların ileriye dönük olarak kalıcı olmasını sağlamaktadır. Gelecek dönemlerde ortaya çıkacak güçlü bir ekonominin temelinde erken yaşlarda edinilen finansal okuryazarlık etkili olmaktadır.

Para yönetiminin sağlanması aşamasında harcamaya yönelik kararların doğru zamanda verilmesi oldukça önemlidir. Ürün ve hizmet alımı sonrasında ortaya çıkan taksitlerin, kredi kartı borçlarının ve vergi ödemelerinin doğru zamanda yapılması gerekmektedir. Ödemenin gerçekleşmemesi ya da geç gerçekleşmesi durumuna göre farklı faturalar ön plana çıkmaktadır. Buna ek olarak bireylerin kredi sicillerinde düşüş meydana gelmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı harcama yaparken ödeme planlarımızı da göz önünde bulundurmanız gerekmektedir. Bu noktada bütçe yapmak yukarıda bahsettiğimiz olumsuz durumlardan kaçınmamızı sağlamaktadır. Planlamanın yanı sıra para yönetiminde etkinlik sağlamanın bir diğer yolu ise işlemlerin kayıt altına alınmasıdır. Bu

alanda planların yapılması, işlemlerin kaydının yapılıp, takibinin sağlanması ve böylece muhtemel sorunların önüne geçilmesi gerekmektedir (Gökmen, 2012: 24-25). Bütçelerin hazırlanması tüketiciler için başka avantajları da beraberinde getirmektedir. Örneğin bütçenin hazırlanması ile birlikte daha bilinçli gelir idaresinin sağlanması mümkün olmaktadır. Daha evvel yapılmış olan bir bütçe ile birlikte gelir artış ya da düşüşlerine yönelik düzenlemeler yapmak daha basit olmaktadır. Bireyler, yaptıkları harcamalara bağlı olarak israftan uzak durmaktadır.

Bireylerin finansal çerçevelerde planlar yapması, hayatlarını gelirleri doğrultusunda yaşamalarına, yapmış oldukları harcamalar arasında karşılaştırmalar yapabilmesine, finansal belirsizliklerden kaynaklanan sorunların önüne geçebilmesine, belirledikleri finansal hedefler doğrultusunda yatırımlarını ve tasarruflarını yönetebilmesine de katkı sağlamaktadır. Finansal planların etkin olabilmesi için ilk olarak hedeflerin doğru bir şekilde belirlenmesi ve sonrasında basamaklar dahilinde gelirlerin hesaplanması, gelir-gider tahminlerinin yapılması borç çizelgelerinin hazırlanması ve birikimlerin planlara entegre edilmesi gerekmektedir. Planlar çerçevesinde uzun ve kısa vadeli amaçların belirlenmesi ve amaçlara yönelik ortaya çıkacak maliyetlerin hesaplanması gerekmektedir (Hayta, 2011: 59-63).

2.1.2. Para Yönetimi Becerisi

Kempson'a (2009) göre, para yönetimi becerisi; finansal kontrol ile ilişkilidir. Finansal kontrol ise; bütçeleme, kayıt tutma, fatura ve diğer finansal taahhütlerin zamanında ödenmesi gibi davranışlar ile günlük yaşam maliyetlerinin hesaplanabilmesi konusunda bilgili olmayı kapsar(Kempson, 2009: 20-21).

Gelir seviyesinden bağımsız olarak finansal okuryazarlığın gelişmesi ve para ile ilgili temel bilgilere sahip olmak hem bireysel hem de aile ekonomisi açısından oldukça önemlidir. Aile ekonomisi içerisinde etkinliğin sağlanabilmesi açısından bireylerin gereksinimleri ile örtüşen bir finansal planlamanın gerçekleştirilmesi, finansal hedeflerin belirlenmesi ve gerekli finansal eylemlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Şarlak, 2012: 53).

Finansal planlama, bireylerin ve ailelerin, yaşamlarını elde ettikleri gelir çerçevesinde devam ettirmelerine, finansal açıdan önceliklerini belirlemelerine ve finansal hedeflere ulaşmak için tasarruf ve yatırım yapmalarına yardımcı olmaktadır (Hayta, 2011: 59). Finansal planlama, kısa vadeli olarak bütçe yapma ile ilgili olsa da, uzun vadede

emekliliğin planlaması ve bir ev ya da bir araba gibi uzun vadeli büyük harcamaların planlanması ve gerçekleştirilmesini kapsamaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011: 55).

Etkili bir finansal planlama (Madura, 2004: 3'ten aktaran, Gökmen, 2012: 28);

- Finansal amaçların belirlenmesi,
- Mevcut net gelirin hesaplanması,
- Hedeflere ulaşmak için alternatiflerin değerlendirilmesi,
- Alternatifler arasından en uygun olanının tercih edilmesi,
- Finansal planlamanın kontrolünü ve gerekli olması halinde değişikliklerin yapılmasını kapsayan bir süreçtir.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bütçeleme para idaresinin en önemli konularından biridir. Bütçenin hazırlanmasında nakit giriş çıkışların gerçeği yansıtan bir çerçevede planlanması bütçenin uygulanabilirliği açısından önem taşımaktadır.

Bütçe yapmanın yanı sıra para idaresinde bir diğer önemli konu da, öngörülemeyen yaşamsal olaylara ve risklere karşı hazırlıklı olmak, geleceği garanti altına almaktır. Örnek vermemiz gerekirse, beklenmedik bir kaza olması halinde insanlar iş gücünden yoksun kalabilmekte ve geçimini sağlama konusunda zorluk çekebilmektedir. Bu gibi durumları daha kolay atlatabilmek adına bireylerin kendilerini güvence altına alacak önlemler alması gerekmektedir. Dolayısıyla sigorta yaptırmanın önemi ve gerekliliği konusunda daha bilinçli davranabilmek insan hayatının önemli unsurlarından birisi haline gelmektedir.

Sigorta, insanların yaşamlarında karşılaşılabilecek zarara sebep olabilecek olayların sosyal ve ekonomik risklerden kendilerini korumak adına önceden plan yapma gereksiniminden ortaya çıkmıştır. Çünkü kişiler yaşamları boyunca pek çok riskle karşı karşıya gelmektedir. Hastalık, işsizlik, beklenmedik kaza ve ölümler, bunlardan bazılarıdır. Bireyler, bu tür olayları yaşama ihtimallerini göz önünde bulundurarak daha önceden önlem alma gereksinimi duyarlar. Bu anlamda sigorta, geleceği güvence altına almak amacıyla kullanılan bir tekniktir (Ayhan, 2012: 44). Riskin azaltılması ve kaybın paylaşılması sigortanın yararlarındandır. Risklerin azaltılması geleceğe yönelik olarak yapılacak finansal planlamanın her alanında bireye özgürlük sağladığından, bu konuda sahip olunan bilgi ve yapılan doğru uygulamalar finansal refahın artırılmasında önemlidir (Hayta, 2011: 194).

Bireysel para yönetiminin gelişmesi neticesinde bireyler paralarını ve mal varlıklarını çok daha etkili bir şekilde yönetebilmektedir. Bu kimseler çoğu zaman günün şartları ile birlikte geleceğe dönük değerlendirmeler yapmaktadır. Risk

değerlendirmelerini doğru yapma potansiyelleri yüksektir ve eylemlerini bu doğrultuda planlamaktadırlar. Bu bireylerin bir diğer özelliği ise sürekli finansal bilgi ve deneyim elde etme arayışı içerisinde. Bireysel para yönetimini başarıyla yapan kişiler ile ilgili özellikler aşağıda ifade edilmiştir (Hogart vd., 2002: 48);

- Eğitim seviyeleri yüksek, bilgili ve deneyimli kimselerdir.
- Kişisel finans yönetimine dair kavramları rahatlıkla anlayabilen kişilerdir.
- Paranın ve varlıkların yönetimi konusunda yeterince bilgilidirler.
- Finansal anlamda planlar yapar ve uygularlar.

Dolayısıyla finansal okuryazar olabilmek için, parasını iyi yönetebilen, finansal sistemin işleyişini anlayabilen, finansal bütçe ve planlar yapabilen, iyi iletişim kurabilen bilgi, beceri ve tutuma sahip olmak gerekir (Gökmen, 2012: 24).

2.2. TASARRUF KAVRAMI

Kişiler ve haneler elde ettikleri gelirlerinin tamamını tüketimde kullanmayarak tasarruf ve yatırım kararları almaktadır. Bu sayede gelecek dönemlerde yaşam standartlarını muhafaza edilebilmektedir. Gelecek dönemlerin emniyetinin sağlanması için bugün gerçekleştirilen fedakarlıkların büyük bir önemi bulunmaktadır (Usul vd., 2002: 135).

Tasarruf kavramı TDK tarafından iktisadi anlamda, tutumluluk, paranın biriktirilmesi ve arttırılması olarak ifade edilmektedir (TDK, 2019). Mikro iktisadi açıdan ise tasarruf, bireylerin eğitim, sağlık, emeklilik planlamaları ve daha önceden öngörülemeyen durumlarda kendilerini garanti altına almaları için birikim yapmaları anlamına gelmektedir (Barış ve Uzay, 2015: 120).

Tasarrufları, gelir ve tüketim arasında meydana gelen fark olarak da ifade etmek mümkündür. Tüketim kararlarının ertelenmesi ile tasarruflar elde edilmektedir. Tasarruflar bugün için kararlaştırılan tüketim harcamalarının yerine geçmektedir (TCKB, 2014: 14).

Genel açıdan bakıldığında tasarruflar kamu ve özel kesim tasarrufları olarak iki farklı grupta incelenmektedir. Kamuya dair tasarruflar, hükümetlerce yapılan harcamaların sonrasında elde kalan gelir miktarıdır. Özel tasarruflar ise özel kesime ait tasarrufları kapsamaktadır. Bunlar özel sektör ya da bireylerin kişisel tasarrufları olarak karşımıza çıkmaktadır (Akın, 2018: 13-16). Bireysel tasarruflar kamu tasarrufları ve özel şirketler dışında kalan tasarruflardır. Bireylerin yaptıkları harcamaların ardından elde kalan miktarı

ifade etmektedir. Bireysel tasarruflarda bir ülkede yaşamakta olan bireylerin gelirlerinin harcamalarından daha yüksek olması beklenmektedir. Bireysel tasarrufların gerçekleşebilmesi için bireylerin tasarruf eğiliminde olmaları ve finans disiplini üzerine bilgi sahibi olmaları da önemlidir. Bu noktada finansal okuryazarlık ve bütçeleme konusunda gerekli önlem ve bilgiye erişmeleri de tasarruf konusunda önemli bir durumdur (Zengin vd., 2018: 87).

2.2.1. Tasarruf ve Yatırım İlişkisi

Ekonomik kalkınmanın önemli bir unsuru niteliğinde olan sermaye birikiminin sağlanması, tasarruf ve yatırımlarımız sayesinde gerçekleşmektedir (Altıntaş, 2008: 43). Ancak burada söz konusu olan tasarruflar evde nakit ve benzeri şekillerde biriktirilen değerler değildir. Finansal kurum veya piyasaya aktarımı sağlanan tasarruflardan söz edilmektedir. Finansal sisteme aktarımı sağlanmayan tasarrufların sermaye birikimine bir etkisi olmamaktadır. Bu nedenle yatırımları finanse etmek amacı ile tasarruflarımızın finansal sisteme entegre edilmesi gerekmektedir. Bu açıdan ele alındığında birikimlerimizin banka mevduat hesaplarında ya da menkul kıymet alımı şeklinde değerlendirilmesi ile tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi mümkündür. (Altıntaş, 2008: 44)

Bireylerin mevcut birikimlerini koruma güdüsü ve getiri elde etme isteği ile birikimlerini finansal sisteme aktardıkları görülmektedir. Birikimlerini değerlendirmek isteyen bireylerin enflasyon olgusuna dikkat etmeleri gerekmektedir. Enflasyon paranın değerinin azalmasına, diğer bir ifade ile satın alma gücünün kaybına neden olmaktadır. Tasarruflarını korumak ve bunlardan getiri elde etmek isteyen bireylerin yatırım kararı vermeden önce birikimini transfer edeceği finansal varlığın değer artışının enflasyon oranından yüksek olduğuna dikkat etmesi gerekmektedir (Ceylan ve Korkmaz, 1995: 118).

Ayrıca bireyler yatırıma ilişkin kararlarında katlanmayı göze aldıkları risk seviyesini belirlerken bir tutum sergilerler. Bu tutumun oluşmasında bireylerin bilgi düzeyi, inanç ve hisleri, finansal sisteme ilişkin bakış açıları etkili olmaktadır. Kişilerin sergileyecekleri tutum, yatırıma ilişkin alacakları kararları da etkilemektedir. (Usul vd., 2002, 139). Örneğin, risk almayı seven bireyler yüksek getiri ve yüksek riskli yatırım araçlarını tercih edebilmekte iken, riskli sevmeyen bireyler daha düşük getiriye razı olarak riski daha az olan yatırım araçlarını tercih edebilmektedir. Bu noktada kişinin nasıl bir

yatırımcı olduğu konusunda kendini iyi tanması ve yatırım araçları hakkında da bilgi edinmesi gerekmektedir.

Sonuç itibariyle tasarruflarımızı değerlendirirken ve yatırıma ilişkin tercihlerde bulunurken finansal okuryazarlığın bileşenlerinden birisi olan finansal bilgi düzeyinin oldukça önemli olduğu görölmektedir. Bu nedenle çalışmamızda da öğrencilere finansal okuryazarlık düzeyinin tespiti ve bütçeleme ile tasarruf davranışlarının belirlenmesine yönelik sorular yöneltilerek, öğrencilerin tasarruf ve bütçeleme davranışları da tespit edilmeye çalışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ

Geleceğin yönetici adayları olarak nitelendirebileceğimiz İşletme Bölümü öğrencileri için finansal okuryazarlık oldukça önemlidir. Çünkü iş hayatında kendilerine yüklenen finansal sorumlulukların altından kalkabilmeleri ve doğru kararlar verebilmeleri açısından finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olması beklenmektedir. Bu bağlamda araştırmamızın kısıtını İşletme Bölümü 3. Ve 4. Sınıf Öğrencileri oluşturmaktadır.

Bu çalışma Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek ve bütçeleme ile tasarruf davranışlarını belirlemek amacı güdülen yapılmış ve bu amaç dahilinde ilgili bölümün 3. ve 4. sınıf öğrencilerine tanıtıcı, tasarruf, bütçeleme ve finansal okuryazarlık ile ilgili ifadelerin yer aldığı anket formu uygulanmıştır.

Çalışmanın kapsamına alınan hipotezler aşağıda ifade edilmiştir:

H1: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H2: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar yaş durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H3: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar devam etmekte oldukları sınıfa göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H4: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar öğrencinin aylık gelir durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H5: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar öğrencinin ailesinin aylık gelir durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H6: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar çalışma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H7: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar kredi kartı kullanma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H8: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar düzenli olarak para biriktirme durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H9: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar aylık veya haftalık bir bütçe hazırlama durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H10: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar son 6 ay içerisinde sahip olunan borcu ödeme durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H11: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEME YÖNTEMİ

Araştırmanın evrenini Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencileri meydana getirmektedir. Bu iki sınıfta toplamda 815 öğrenci aktif olarak öğrenim hayatına devam etmektedir. Bunlardan 386 öğrenci İşletme Bölümü 3. sınıfta iken, 429 öğrenci İşletme Bölümü 4. sınıfta yer almaktadırlar.

Ana kütle temsil görevi görecek olan örneklem büyüklüğünün tespit edilmesinde " $n = N^2 p q / d^2 (N-1) + t^2 p q$ " (Salant ve Dillman, 1994: 257) formülü kullanılmıştır. Burada,

N: Evrendeki birey sayısı

n : Örneklem alınacak birey sayısı

p : İncelenen olayın görülme sıklığı

q : İncelenen olayın görülmemiş sıklığı

t : Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer

d : Olayın görülme sıklığına göre kabul edilen $\pm$ örneklem hatasıdır.

Bu formül referans alınarak N=815, t=1.96, d=0.08, p=0.50, q=0.50 değerleri dikkate alınarak (% 95 güven aralığında, $\pm$ % 0,8 örneklem hatası) örneklem büyüklüğü 128 kişi olarak tespit edilmiştir. Örneklem hacmi belirlendikten sonra "gelişigüzel örneklem" yöntemi ile evrenden örneklem seçimi yapılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARACI VE YÖNTEMİ

Araştırmanın veri analizi kısmı için nicel yöntem kullanılmış olup veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket bölümü dört bölümden oluşmaktadır ve katılımcılarla yüz yüze görüşülerek veri toplanması sağlanmıştır. Anket bölümleri aşağıdaki gibidir:

1. Kişisel Bilgiler Formu (EK 1)
2. Tasarruf Davranışları Formu (EK 2)
3. Bütçeleme Davranışı Formu (Ek 3)
4. Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği (Ek 4)

Kişisel Bilgiler Formunda katılımcıların cinsiyeti, yaş durumu, devam etmekte oldukları sınıfı, aylık geliri, ailelerinin aylık geliri, çalışma durumları ve kredi kartı kullanma durumları hakkında bilgi edinmeye yönelik sorular yer almakta olup, bu bölüm 7 sorudan oluşmaktadır.

Tasarruf Davranışları Formunda katılımcıların düzenli para biriktirme durumları, para biriktirme ve biriktirmeme sebepleri, sahip olunan tasarruf araçları, ay sonunda artan paranın değerlendirilme yöntemleri ve son 6 ayda yapılan tasarrufların hangi yöntemlerle olduğu dair davranış biçimlerinin öğrenilmesine yönelik sorular yer almakta olup, bu bölümde 6 soru yer almaktadır.

Bütçeleme Davranışı Formunda katılımcıların aylık veya haftalık bütçe hazırlama durumları, sergiledikleri bütçeleme davranışları ve son 6 ay içerisinde sahip olunan borcun ödemesi durumlarının öğrenilmesine yönelik 3 adet soru yer almaktadır.

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi için geçerlik ve güvenilirlik çalışması Gerek ve Kurt (2011) tarafından yapılan "Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin araştırmamızda kullanılması için ölçek geliştirme çalışması yapmış olan araştırmacılardan izin alınmıştır.

Gerek ve Kurt (2011)'un Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Fen Fakültesi ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesinden 355 öğrenci ile yapmış oldukları çalışma oluşturulan ve kişilerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek tasarlanan ölçek toplamda 34 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır:

1. Ekonomi Bilgisi Alt Boyutu: Madde 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13
2. Ekonomik Akılcılık Alt Boyutu: Madde 14-15-16-17-18-19-20-21-22

3. Toplumsal Ekonomik Yansımalar Alt Boyutu: Madde 23-24-25-26-27-28-29-30-31
4. Bireysel Ekonomi Planlama Alt Boyutu: Madde 32-33-34

Ölçeğin yapı geçerliği çalışmaları sonunda dört faktörlü bir yapı oluşmuş olup, faktör yük değerleri 0.431 ile 0.797 arasında değişmektedir. Ölçeğin varyansın %51.296'sını açıklamaktadır. Ölçeğin 34 maddesine ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0.93 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpha değerleri "Ekonomi Bilgisi" alt boyutu meydana getiren 13 maddenin iç tutarlık katsayısı 0.91, "Ekonomik Akılcılık" alt boyutu meydana getiren 9 maddenin iç tutarlık katsayısı 0.86, "Toplumsal Ekonomik Yansımalar" alt boyutu meydana getiren 9 maddenin iç tutarlık katsayısı 0.82 ve "Bireysel Ekonomi Planlama" alt boyutu meydana getiren 3 maddenin iç tutarlık katsayısı 0.73 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin ifade yapısı 5'li likert tipi ölçek olup bireylerin ifadeleri katılma dereceleri 1 "en az" , 5 "en-çok" şeklindedir. Ölçeğin finansal okuryazarlık düzeyi derecelendirmesi "çok düşük (1,00-1,79)", "düşük (1,80-2,59)", "orta (2,60-3,39)", "yüksek (3,40-4,19)" ve "çok yüksek (4,20-5,00)" şeklindedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 34, en yüksek puan 170'tir. Ölçekten ve alt boyutlarından alınan puanların yüksek olması bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmada elde edilen verilere göre Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ve alt boyutlarına ait Cronbach Alpha değerleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1 Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Katsayıları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
Ekonomi Bilgisi	13	0,898
Ekonomik Akılcılık	9	0,950
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	9	0,925
Bireysel Ekonomi Planlama	3	0,945
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	34	0,966

3.4. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ

Araştırma sonucunda toplanan veriler IBM SPSS 20 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda toplanan veriler; frekans analizi ile dağılımları gösterilmiştir.

Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen puanların dağılımlarının normal dağılım gösterip göstermediklerinin kontrolü Kolmogorov-Smirnov testi ile yapılmıştır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ölçek ve alt boyutlar dağılımı normal dağılım göstermediğinden gruplar arası farklılıkların tespitinde parametrik olmayan testler olan Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal-Wallis H testi sonucunda gruplar arasındaki farklılıkların tespitinde parametrik olmayan çoklu karşılaştırma testlerinden Dunn's testi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık ölçeği alt boyutlarının birbiri ile arasındaki ilişkinin yönü ve şiddeti Spearman korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Alt boyutları puanlarının birbiri arasındaki korelasyonlarının boyutları aşağıda yer alan aralıklara göre değerlendirilmiştir (Kalaycı, 2006: 116):

r	iliski
0,00-0,25	Çok zayıf
0,26-0,49	Zayıf
0,50-0,69	Orta
0,70-0,89	Yüksek
0,90-1,00	Çok yüksek

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular %95 güven aralığında değerlendirilmiştir. Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır. Cronbach Alpha katsayısının güvenilirlik düzeyi tespitinde aşağıda yer alan aralıklar referans alınmıştır (Özdamar, 2004: 699):

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

3.5. BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında öğrencilerin tanıtıcı, tasarruf ve bütçeleme davranışlarına yönelik verdikleri cevapların dağılımı ile Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği ve alt boyutlarından almış oldukları puanların istatistiksel işlemlerle analiz edilmesi sonucunda tespit edilen bulgular yer almaktadır.

3.5.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Tanıtıcı, Tasarruf ve Bütçeleme Davranışlarının Dağılımı

Tablo 2 Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	71	53,8
Erkek	61	46,2

Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde 71 kişinin (%53,8) kadın, 61 kişinin (%46,2) erkek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3 Öğrencilerin Yaş Aralığına Göre Dağılımları

Yaş Aralığı	N	%
18-21 Yaş	30	22,7
21-24 Yaş	90	68,2
24-28 Yaş	12	9,1

Öğrencilerin yaş durumuna göre dağılımları incelendiğinde 30 kişinin (%22,7) 18-21 yaş arasında, 90 kişinin (%68,2) 21-24 yaş arasında ve 12 kişinin (%9,1) 24-28 yaş arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4 Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımları

Sınıf Düzeyi	N	%
3.Sınıf	56	42,4
4.Sınıf	76	57,6

Öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımları incelendiğinde 56 kişinin (%42,4) 3. sınıf ve 76 kişinin (%57,6) 4. sınıf olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5 Öğrencilerin Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımları

Öğrencinin Aylık Geliri	N	%
500 TL'den az	40	30,3
501 TL - 1000 TL	41	31,1
1001 TL - 1500 TL	29	22,0
1501 TL ve üzeri	22	16,6

Öğrencilerin aylık gelir durumlarına göre dağılımları incelendiğinde 40 kişinin (%30,3) 500 TL'den az, 41 kişinin (%31,1) 501-1000 TL arasında, 29 kişinin (%22,0) 1001-1500 TL arasında ve 22 kişinin (%16,6) 1501 TL ve üzerinde gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6 Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımları

Ailenin Aylık Geliri	N	%
2000 TL'den az	15	11,4
2001-3000 TL	29	21,9
3001-5000TL	48	36,4
5001 TL ve üzeri	40	30,3

Öğrencilerin ailesinin aylık gelir durumlarına göre dağılımları incelendiğinde 15 kişinin (%11,4) 2000 TL'den az, 29 kişinin (%21,9) 2001-3000 TL arasında, 48 kişinin (%36,4) 3001-5000 TL arasında ve 40 kişinin (%30,3) 5001 TL ve üzerinde gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7 Öğrencilerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

Çalışma Durumu	N	%
Evet	36	27,3
Hayır	96	72,7

Öğrencilerin çalışma durumlarına göre dağılımları incelendiğinde 36 kişinin (%27,3) yarı ya da tam zamanlı çalıştığı, 96 kişinin (%72,7) çalışmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 8 Öğrencilerin Kredi Kartı Kullanma Durumlarına Göre Dağılımları

Kredi Kartı Kullanımı	N	%
Evet	90	68,2
Hayır	42	31,8

Öğrencilerin kredi kartı kullanma durumlarına göre dağılımları incelendiğinde 90 kişinin (%68,2) kredi kartı kullandığı, 42 kişinin (%31,8) kredi kartı kullanmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 9 Öğrencilerin Düzenli Para Biriktirme Alışkanlıklarına Göre Dağılımları

Düzenli Para Biriktirme Alışkanlığına Sahip Olma Durumu	N	%
Evet	74	56,1
Hayır	58	43,9

Öğrencilerin düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahip olma durumlarına göre dağılımları incelendiğinde 74 kişi (%56,1) düzenli olarak para biriktirdiğini 56 kişi (%43,9) düzenli olarak para biriktirmediğini ifade etmişlerdir.

Tablo 10 Öğrencilerin Düzenli Olarak Para Biriktirme Sebeplerinin Dağılımları

Düzenli Olarak Para Biriktirme Sebepleri	N	%
Ani gelişen durumlara karşı bir güvencemin olması için birikim yapıyorum.	56	37,8
Tatil ve kişisel zevklerim için birikim yapıyorum.	41	27,7
Gelecekte daha iyi düzeyde bir hayat standardına erişmek için birikim yapıyorum.	20	13,5
Eğitim, evlilik gibi planlar için birikim yapıyorum.	15	10,1
Yatırım amaçlı bir gayrimenkule / menkule sahip olmak için birikim yapıyorum.	11	7,4
Emeklilik için birikim yapıyorum.	3	2,0
Diğer	2	1,5

Öğrencilerden düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahip olanların çok seçenekli cevap seçeneklerinden işaretledikleri seçeneklerin dağılımına göre, 56 kişinin (%37,8) ani gelişen durumlara karşı bir güvencesinin olması için, 41 kişi (%27,7) tatil ve kişisel zevkleri için, 20 kişinin (% 13,5) gelecekte daha iyi düzeyde bir hayat standardına

erişmek için, 15 kişinin (%10,1) eğitim/evlilik gibi planlar için, 11 kişinin (%7,4) yatırım amaçlı bir gayrimenkule / menkule sahip olmak için, 3 kişinin (% 2,0) emeklilik için ve 2 kişinin (%1,5) diğer sebepler için düzenli para biriktirme davranışları sergiledikleri tespit edilmiştir.

Tablo 11 Öğrencilerin Düzenli Olarak Para Biriktirmeme Sebeplerine Göre Dağılımları

Düzenli Olarak Para Biriktirmeme Sebepleri	N	%
Yeterli bir gelir düzenim olmamasından dolayı birikim yapamıyorum.	27	33,3
Sahip olduğum alışveriş düzeninin izin vermemesinden dolayı birikim yapamıyorum.	20	24,7
Yüklenmiş olduğum borçlardan dolayı birikim yapamıyorum.	13	16,1
Tasarruf etmek dışında başka plan ve projelere sahip olduğum için birikim yapamıyorum.	9	11,1
Tasarruf etmeye ihtiyaç duymadığımdan dolayı birikim yapamıyorum.	8	9,9
Yakın çevreme maddi destekte bulunduğum için birikim yapamıyorum.	4	4,9

Öğrencilerden düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahip olmayanların çok seçenekli cevap seçeneklerinden işaretledikleri seçeneklerin dağılımına göre, 27 kişinin (%33,3) yeterli gelir düzeninin olmamasından dolayı, 20 kişinin (% 24,7) sahip olduğu alışveriş düzeninin izin vermemesinden dolayı, 13 kişinin (%16,1) yüklenmiş oldukları borçlardan dolayı, 9 kişinin (%11,1) tasarruf etmek için başka plan ve projelere sahip olduğundan dolayı, 8 kişinin (%9,9) tasarruf etmeye ihtiyaç duymamasından dolayı ve 4 kişinin (%4,9) yakın çevresine maddi destekte bulunmasından dolayı düzenli para biriktirme davranışları sergileyemedikleri tespit edilmiştir.

Tablo 12 Öğrencilerin Sahip Oldukları Tasarruf Araçlarının Dağılımları

Sahip Olunan Tasarruf Araçları Durumu	N	%
Vadesiz hesap	91	46,4
Vadeli hesap	39	19,9
Altın	35	17,8
Döviz	15	7,7
Hisse Senedi	5	2,6
Bireysel Emeklilik Fonları	4	2,0
Devlet Tahvili / Hazine Bonosu	2	1,0
Diğer	5	2,6

Öğrencilerin çok seçenekli cevap seçenekleriyle belirttikleri sahip oldukları tasarruf araçlarının dağılımına göre, 91 kişinin (%46,4) vadesiz hesap, 39 kişinin (% 19,9) vadeli hesap, 35 kişinin (% 17,8) altın, 15 kişinin (%7,7) döviz, 5 kişinin hisse senedi (%2,6), 4 kişinin (%2,0) bireysel emeklilik fonu, 2 kişinin (%1,0) hazine bonosu/devlet tahvili ve 5 kişinin (%2,6) diğer araçları tercih ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 13 Öğrencilerin Ay Sonunda Arta Kalan Parayı Kullanma Durumlarının Dağılımları

Ay Sonunda Elde Kalan Parayı Kullanma Durumu	N	%
Ön görülemeyen sağlık, kaza vs. gibi olaylarda kullanmak üzere biriktirim.	49	30,3
Mecburi ihtiyacım olmayan ürün ve hizmetler satın alırım.	47	29
Yatırım araçlarını kullanarak yatırım yaparım.	29	17,9
Aileme / yakın çevreme veririm.	29	17,9
Diğer	8	4,9

Öğrencilerin çok seçenekli cevap seçenekleriyle belirttikleri ay sonunda elde kalan parayı kullanma durumlarının dağılımına göre, 49 kişinin (%30,3) öngörülemez sağlık, kaza vs. gibi olaylarda kullanmak üzere biriktirdiği, 47 kişinin (% 29,0) mecburi ihtiyacı olmayan ürün ve hizmetler satın aldığı, 29 kişinin (% 17,9) yatırım araçları vasıtasıyla yatırım yaptığı, 29 kişinin (%17,9) ailesine / yakın çevresine verdiği ve 8 kişinin (%4,9) diğer şekillerle değerlendirdiği tespit edilmiştir.

Tablo 14 Öğrencilerin Son 6 Ay İçindeki Tasarruf Etme Yöntemlerinin Dağılımları

Son 6 Ay İçindeki Tasarruf Etme Yöntemleri	N	%
Evde bir yerde (kumbara, yastık altı vb.) nakit para biriktirerek	65	39,4
Bankada vadesiz hesaba, vadeli hesaba, döviz ya da altın hesabına yatırarak	65	39,4
Ailemden ya da yakınımından birisine sahip olduğum fazla parayı emanet ederek	27	16,4
Dijital (Kripto) paraya yatırım yaparak	3	1,8
Diğer	5	3,0

Öğrencilerin çok seçenekli cevap seçenekleriyle belirttikleri son altı ay içinde kullandıkları tasarruf etme yöntemlerinin dağılımına göre, 65 kişinin (%39,4) evde bir yerde nakit olarak biriktirdiği, 65 kişinin (%39,4) bankada vadesiz, vadeli, döviz veya altın hesabına yatırdığı, 27 kişinin (% 16,4) ailesinden veya yakınından birisine ay

sonunda ara kalan parayı emanet ettiği, 3 kişinin (% 1,8) kripto paraya yatırım yaptığı ve 5 kişinin (%3,0) diğer şekilde değerlendirdiği tespit edilmiştir.

Tablo 15 Öğrencilerin Aylık ya da Haftalık Bütçe Hazırlama Durumlarının Dağılımları

Aylık ya da Haftalık Bütçe Hazırlama Durumu	N	%
Evet	57	43,2
Hayır	75	56,8

Öğrencilerin aylık ya da haftalık bütçe hazırlama ve buna uyma durumlarına göre, 57 kişinin (%43,2) bütçeleme davranışı sergilediği, 75 kişinin (%56,8) bütçeleme davranışı sergilemediği tespit edilmiştir.

Tablo 16 Öğrencilerin Bütçeleme İle İlgili Düşüncelerinin Dağılımları

Bütçeleme İle İlgili Düşüncelerin Durumu	N	%
Gelirimden fazla bir harcama yapmam.	76	19,3
Gelir ve gider kalemlerimi göz önünde bulundurarak plan yaparım.	75	19,1
Aylık ödemelerimi takip eder, ödemelerimi son ödeme tarihlerinden önce yaparım.	70	17,8
Gereksiz yere harcama yapmaktan uzak dururum.	66	16,8
Günlük harcamalarımda ay sonundaki fatura ödemelerim için para ayırırım.	49	12,5
Alışveriş yapmaya gitmeden önce bir alışveriş listesi hazırlarım.	33	8,4
Yapmış olduğum harcamaları not alır, takibini yaparım.	24	6,1

Öğrencilerin çok seçenekli cevap seçenekleriyle belirttikleri bütçeleme ile ilgili davranış biçimlerine ait düşüncelerin dağılımına göre 76 kişinin (%19,3) gelirinden fazla bir harcama yapmadığı, 75 kişinin (%19,1) gelir ve gider kalemlerini göz önünde bulundurarak plan yaptığı, 70 kişinin (%17,8) aylık ödemelerini takip ettiği, ödemelerini son ödeme tarihinden önce yaptığı, 66 kişinin (%16,8) gereksiz yere harcama yapmaktan uzak durduğu, 49 kişinin (%12,5) günlük harcamalarında ay sonu için para ayırdığı, 33 kişinin (%8,4) alışveriş yapmaya gitmeden önce alışveriş listesi hazırladığı, 24 kişinin (%6,1) yapmış oldukları harcamaları not alıp takibini yaptığı tespit edilmiştir.

Tablo 17 Öğrencilerin Son 6 Ay İçindeki Borçlarını Ödeme Tarihini Geçirme Durumlarının Dağılımları

Son 6 Ay İçindeki Bir Borcun Ödeme Tarihini Geçirme Durumu	N	%
Evet	41	31,1
Hayır	91	68,9

Öğrencilerin son altı ay içerisinde yükümlü oldukları bir borcun ödemesini son ödeme tarihinden sonra yapma durumlarının dağılımına göre, 41 kişinin (%31,1) borcunun ödemesini geciktirdiği, 91 kişinin (%68,9) ödemesini geciktirmediği tespit edilmiştir.

Bu sonuçlara göre öğrencilerin yarısından fazlasının ödemekle yükümlü oldukları borçların son ödeme tarihlerine dikkat ettiklerini, dolayısıyla da son ödeme tarihinden sonra borca yansıtılacak ek maliyetlere katlanmak durumunda kalmadıklarını söylememiz mümkündür.

3.5.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerine ait Bulgular

Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği ve alt boyutları puanlarının normal dağılıma uyup uymadıklarının kontrolü Tablo 18’de yapılmıştır.

Tablo 18 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği Puanlarının Normal Dağılım Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	İstatistik	Sd	P
Ekonomi Bilgisi	0,128	132	0,000
Ekonomik Akılcılık	0,144	132	0,000
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	0,140	132	0,000
Bireysel Ekonomi Planlama	0,192	132	0,000
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	0,175	132	0,000

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin tespiti için elde edilen ölçek ve ölçek alt boyutu puanlarının Kolmogorov- Smirnov testi sonucuna göre normal dağılım göstermedikleri tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Öğrencilerin ölçek ve alt boyutlarından almış oldukları puanların gruplara göre farklılığında parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından almış oldukları puanlara ait bulgular Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Almış Oldukları Puanlara ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	N	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Maks.
Ekonomi Bilgisi	132	43,96	8,24	21	61
Ekonomik Akılcılık	132	33,77	8,22	10	45
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	132	30,00	6,69	9	40
Bireysel Ekonomi Planlama	132	11,10	3,43	3	15
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	132	118,85	23,31	52	158

Öğrencilerin ekonomi bilgisi alt boyutu puanları ortalaması $X=43,96$ ($ss=8,24$), ekonomik akılcılık alt boyutu puanları ortalaması $X=33,77$ ($ss=8,22$), toplumsal ekonomik yansımalar alt boyutu puanları ortalaması $X=30,0$ ($ss=6,69$), bireysel ekonomi planlama puanları ortalaması $X= 11,10$ ($ss=3,43$) ve ölçeğin genelinden aldıkları puanların ortalaması $X=118,85$ ($ss=23,31$) olarak tespit edilmiştir (Tablo 19).

Ölçeğin ekonomi bilgisi alt boyutunda 13 soru bulunmaktadır. Ölçeğin ekonomi bilgisi alt boyutu derecelendirmesi "çok düşük (13,00-23,40)", "düşük (23,41-33,80)", "orta (33,81-44,20)", "yüksek (44,21-54,60)" ve "çok yüksek (54,61-65,00)" şeklindedir. Buna göre öğrencilerin bilgi düzeyleri ekonomi bilgisi alt boyutunda ($X=43,96$) orta seviyededir.

Ölçeğin ekonomik akılcılık ve toplumsal ekonomik yansımalar alt boyutunda 9 soru bulunmaktadır. Bu alt boyutların derecelendirmesi ise "çok düşük (9,00-16,20)", "düşük (16,21-23,40)", "orta (23,41-30,60)", "yüksek (30,61-37,80)" ve "çok yüksek (37,81-45,00)" şeklindedir. Buna göre öğrencilerin bilgi düzeyleri ekonomik akılcılık alt boyutunda ($X=33,77$) yüksek, toplumsal ekonomik yansımalar alt boyutunda ($X=30,00$) ise orta seviyededir.

Ölçeğin bireysel ekonomi planlama alt boyutunda 3 soru bulunmaktadır. Ölçeğin bireysel ekonomi planlama alt boyutu derecelendirmesi "çok düşük (3,00-5,40)", "düşük (5,41-7,80)", "orta (7,81-10,20)", "yüksek (10,21-12,60)" ve "çok yüksek (12,61-15,00)"

şeklindedir. Buna göre bireysel ekonomi planlama alt boyutunda öğrencilerin bilgi düzeyleri ($X=11,10$) yüksek seviyededir.

Ölçeğin finansal okuryazarlık düzeyi derecelendirmesi ise "çok düşük (34,00-61,20)", "düşük (61,21-88,40)", "orta (88,41-115,60)", "yüksek (115,61-142,80)" ve "çok yüksek (142,81-170,00)" şeklindedir. Ölçekten alınan puanların ortalaması $X=118,85$ olduğu için finansal okuryazarlık düzeyleri yüksek olarak belirlenmiştir.

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğine ve alt boyutlarına ait puanların cinsiyete göre farklılaşma sonuçları Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Cinsiyete Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Mean Rank	U	P
Ekonomi Bilgisi	Kadın	71	65,25	2077,00	0,686
	Erkek	61	67,95		
Ekonomik Akılcılık	Kadın	71	67,98	2060,50	0,631
	Erkek	61	64,78		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Kadın	71	69,73	1936,50	0,295
	Erkek	61	62,75		
Bireysel Ekonomi Planlama	Kadın	71	69,70	1938,00	0,292
	Erkek	61	62,77		
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	Kadın	71	66,93	2135,00	0,889
	Erkek	61	66,00		

H_1 : Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği ve alt boyutlarına ait puanların cinsiyete göre farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, finansal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre farklılığının istatistiksel açıdan %95 güven seviyesinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğe ve alt boyutlarına ait puanların yaş durumuna göre farklılaşma sonuçları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Yaş Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş	N	Mean Rank	X ²	P	Dunn’s Test
Ekonomi Bilgisi	18-21 Yaş ⁽¹⁾	30	49,25	7,941	0,019	1-2
	21-24 Yaş ⁽²⁾	90	71,48			
	24-28 Yaş ⁽³⁾	12	70,04			
Ekonomik Akılcılık	18-21 Yaş ⁽¹⁾	30	57,23	3,245	0,197	
	21-24 Yaş ⁽²⁾	90	70,58			
	24-28 Yaş ⁽³⁾	12	59,08			
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	18-21 Yaş ⁽¹⁾	30	62,25	0,593	0,743	
	21-24 Yaş ⁽²⁾	90	68,21			
	24-28 Yaş ⁽³⁾	12	64,29			
Bireysel Ekonomi Planlama	18-21 Yaş ⁽¹⁾	30	65,87	0,417	0,812	
	21-24 Yaş ⁽²⁾	90	65,82			
	24-28 Yaş ⁽³⁾	12	64,29			
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	18-21 Yaş ⁽¹⁾	30	52,83	4,973	0,083	
	21-24 Yaş ⁽²⁾	90	70,68			
	24-28 Yaş ⁽³⁾	12	69,33			

H₂: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar yaş durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği ve alt boyutlarına ait puanların yaş durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucuna göre, ekonomi bilgisi alt boyutuna ait puanların yaş durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak %95 güven düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir (X²=7,941;p<0,05).

Ekonomi bilgisi alt boyutu puanlarının farklılaştığı grupların tespit edilmesi amacıyla yapılan Dunn’s testi sonucuna göre yaş 21-24 yaş arasında (Mean Rank=71,48) olanların 18-21 yaş arasında (Mean Rank= 49,25) olanlardan ekonomik bilgi düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Ölçeğin toplamı ve diğer alt boyutları puanlarının yaş durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak %95 güven düzeyinde anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğe ve alt boyutlarına ait puanların devam ettikleri sınıfların durumuna göre farklılaşma sonuçları Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Sınıf Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Mean Rank	U	P
Ekonomi Bilgisi	3.Sınıf	56	44,77	911,00	0,000
	4.Sınıf	76	82,51		
Ekonomik Akılcılık	3.Sınıf	56	46,79	1024,00	0,000
	4.Sınıf	76	81,03		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	3.Sınıf	56	46,36	1000,00	0,000
	4.Sınıf	76	81,34		
Bireysel Ekonomi Planlama	3.Sınıf	56	54,29	1444,00	0,001
	4.Sınıf	76	75,50		
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	3.Sınıf	56	42,01	756,00	0,000
	4.Sınıf	76	84,55		

H₃: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar devam etmekte oldukları sınıfa göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait puanların devam ettikleri sınıflara göre farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, ekonomi bilgisi, ekonomik akılcılık, toplumsal ekonomik yansımalar ve bireysel ekonomi planlama alt boyutları ile ölçeğin genelinin puanlarının devam edinilen sınıfa göre farklılığının istatistiksel olarak %95 güven seviyesinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir (U=911,00 , p<0,05; U=1024,00 , p<0,05; U=1000,00 , p<0,05; U=1444,00 , p<0,05; U=756,00 , p<0,05). Buna göre 4.sınıfa devam edenlerin (Mean Rank= 82,51) 3.sınıfa devam edenlerden (Mean Rank= 44,77) ekonomi bilgisi alt boyutu puanları istatistiksel bakımdan anlamlı olarak daha yüksek; 4.sınıfa devam edenlerin (Mean Rank= 81,03) 3.sınıfa devam edenlerden (Mean Rank= 46,79) ekonomik akılcılık alt boyutu puanları istatistiksel bakımdan anlamlı olarak daha yüksek; 4.sınıfa devam edenlerin (Mean Rank= 81,34) 3.sınıfa devam edenlerden (Mean Rank= 46,36) toplumsal ekonomik yansımalar alt boyutu puanları istatistiksel bakımdan anlamlı olarak daha yüksek; 4.sınıfa devam edenlerin (Mean Rank= 75,50) 3.sınıfa devam edenlerden (Mean Rank= 54,29) ekonomik akılcılık alt boyutu puanları istatistiksel bakımdan anlamlı olarak daha yüksek ve 4.sınıfa devam edenlerin (Mean

Rank= 84,55) 3.sınıfa devam edenlerden (Mean Rank= 42,01) finansal okuryazarlık ölçeği puanları istatistiksel bakımdan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğe ve alt boyutlarına ait puanların aylık gelir durumuna göre farklılaşma sonuçları Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aylık Gelire Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Aylık Gelir	N	Mean Rank	X ²	P	Dunn's Test
Ekonomik Bilgisi	500 TL'den az ⁽¹⁾	40	61,56	1,875	0,599	
	501-1000 TL ⁽²⁾	41	64,54			
	1001-1500 TL ⁽³⁾	29	70,81			
	1500 TL'den fazla ⁽⁴⁾	22	73,45			
Ekonomik Akılcılık	500 TL'den az ⁽¹⁾	40	69,84	2,210	0,530	
	501-1000 TL ⁽²⁾	41	67,52			
	1001-1500 TL ⁽³⁾	29	68,69			
	1500 TL'den fazla ⁽⁴⁾	22	55,64			
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	500 TL'den az ⁽¹⁾	40	76,05	5,716	0,126	
	501-1000 TL ⁽²⁾	41	66,29			
	1001-1500 TL ⁽³⁾	29	64,55			
	1500 TL'den fazla ⁽⁴⁾	22	52,09			
Bireysel Ekonomi Planlama	500 TL'den az ⁽¹⁾	40	69,64	5,170	0,160	
	501-1000 TL ⁽²⁾	41	66,56			
	1001-1500 TL ⁽³⁾	29	73,93			
	1500 TL'den fazla ⁽⁴⁾	22	50,89			
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	500 TL'den az ⁽¹⁾	40	68,53	0,830	0,842	
	501-1000 TL ⁽²⁾	41	66,68			
	1001-1500 TL ⁽³⁾	29	68,41			
	1500 TL'den fazla ⁽⁴⁾	22	59,65			

H₄: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar öğrencinin aylık gelir durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait puanların aylık gelir durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucuna göre, finansal okuryazarlık düzeylerinin aylık gelir durumuna göre farklılığının istatistiksel açıdan %95 güven seviyesinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğe ve alt boyutlarına ait puanların ailesinin aylık gelir durumuna göre farklılaşma sonuçları Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ailesinin Aylık Gelirine Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Ailesinin Aylık Geliri	N	Mean Rank	X ²	P	Dunn’s Test
Ekonomik Bilgisi	2000 TL’den az ⁽¹⁾	15	66,67	0,417	0,937	
	2001-3000 TL ⁽²⁾	29	62,91			
	3001-5000 TL ⁽³⁾	48	66,51			
	5001 TL’den fazla ⁽⁴⁾	40	68,91			
Ekonomik Akılcılık	2000 TL’den az ⁽¹⁾	15	65,50	1,418	0,701	
	2001-3000 TL ⁽²⁾	29	73,86			
	3001-5000 TL ⁽³⁾	48	64,81			
	5001 TL’den fazla ⁽⁴⁾	40	63,56			
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	2000 TL’den az ⁽¹⁾	15	67,43	2,206	0,531	
	2001-3000 TL ⁽²⁾	29	75,41			
	3001-5000 TL ⁽³⁾	48	62,70			
	5001 TL’den fazla ⁽⁴⁾	40	64,25			
Bireysel Ekonomi Planlama	2000 TL’den az ⁽¹⁾	15	62,70	1,460	0,692	
	2001-3000 TL ⁽²⁾	29	73,57			
	3001-5000 TL ⁽³⁾	48	66,06			
	5001 TL’den fazla ⁽⁴⁾	40	63,33			
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	2000 TL’den az ⁽¹⁾	15	63,93	0,653	0,884	
	2001-3000 TL ⁽²⁾	29	71,40			
	3001-5000 TL ⁽³⁾	48	64,72			
	5001 TL’den fazla ⁽⁴⁾	40	66,05			

H₅: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar öğrencinin ailesinin aylık gelir durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait puanların ailesinin aylık gelir durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucuna göre, finansal okuryazarlık düzeylerinin ailesinin aylık gelir durumuna göre farklılığının istatistiksel açıdan %95 güven seviyesinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğe ve alt boyutlarına ait puanların çalışma durumuna göre farklılaşma sonuçları Tablo 25’de gösterilmiştir.

Tablo 25 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çalışma Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Çalışma Durumu	N	Mean Rank	U	P
Ekonomi Bilgisi	Evet	36	71,54	1546,50	0,353
	Hayır	96	64,61		
Ekonomik Akılcılık	Evet	36	65,17	1680,00	0,806
	Hayır	96	67,00		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Evet	36	65,43	1689,50	0,844
	Hayır	96	66,90		
Bireysel Ekonomi Planlama	Evet	36	61,93	1563,50	0,394
	Hayır	96	68,21		
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	Evet	36	68,38	1660,50	0,730
	Hayır	96	65,80		

H₆: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar çalışma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait puanların çalışma durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, finansal okuryazarlık düzeylerinin çalışma durumuna göre farklılığının istatistiksel açıdan %95 güven seviyesinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğe ve alt boyutlarına ait puanların kredi kartı kullanım durumuna göre farklılaşma sonuçları Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Kredi Kartı Kullanma Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Kredi Kartı Kullanma Durumu	N	Mean Rank	U	P
Ekonomi Bilgisi	Evet	90	65,57	1806,00	0,681
	Hayır	42	68,50		
Ekonomik Akılcılık	Evet	90	65,17	1770,50	0,559
	Hayır	42	69,35		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Evet	90	65,96	1841,00	0,810
	Hayır	42	67,67		
Bireysel Ekonomi Planlama	Evet	90	64,85	1741,500	0,462
	Hayır	42	70,04		
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	Evet	90	65,76	1823,00	0,743
	Hayır	42	68,10		

H₇: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar kredi kartı kullanma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait puanların kredi kartı kullanma durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, finansal okuryazarlık düzeylerinin kredi kartı kullanma durumuna göre farklılığının istatistiksel açıdan %95 güven seviyesinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğe ve alt boyutlarına ait puanların para biriktirme durumuna göre farklılaşma sonuçları Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Para Biriktirme Alışkanlığı Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Para Biriktirme Alışkanlığı	N	Mean Rank	U	P
Ekonomi Bilgisi	Evet	74	64,56	2002,50	0,510
	Hayır	58	68,97		
Ekonomik Akılcılık	Evet	74	69,15	1950,00	0,368
	Hayır	58	63,12		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Evet	74	66,97	2111,00	0,872
	Hayır	58	65,90		
Bireysel Ekonomi Planlama	Evet	74	71,34	1788,00	0,096
	Hayır	58	60,33		
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	Evet	74	68,13	2025,00	0,580
	Hayır	58	64,42		

H₈: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar düzenli olarak para biriktirme durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait puanların para biriktirme durumuna göre farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, finansal okuryazarlık düzeylerinin para biriktirme durumuna göre farklılığının istatistiksel açıdan %95 güven seviyesinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p>0,05)

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğe ve alt boyutlarına ait puanların aylık veya haftalık bütçe hazırlama durumuna göre farklılaşma sonuçları Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aylık veya Haftalık Bütçe Hazırlama Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Bütçe Hazırlama Durumu	N	Mean Rank	U	P
Ekonomi Bilgisi	Evet	57	70,13	1930,50	0,341
	Hayır	75	63,74		
Ekonomik Akılcılık	Evet	57	75,10	1674,50	0,024
	Hayır	75	59,97		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Evet	57	75,55	1621,50	0,018
	Hayır	75	59,62		
Bireysel Ekonomi Planlama	Evet	57	71,68	1842,00	0,169
	Hayır	75	62,56		
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	Evet	57	73,86	1718,00	0,054
	Hayır	75	60,91		

H₉: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar aylık veya haftalık bir bütçe hazırlama durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait puanların aylık veya haftalık bir bütçe hazırlama durumuna göre farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, ekonomik akılcılık ve toplumsal ekonomik yansımalar alt boyutları puanlarının aylık veya haftalık bütçe hazırlama durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak %95 güven seviyesinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir (U=1674,50, p<0,05; U=1621,50 , p<0,05). Buna göre aylık ya da haftalık bütçe hazırlayanlar (Mean Rank=75,10) hazırlamayanlardan (Mean Rank=59,97) ekonomik akılcılık alt boyutu puanları istatistiksel bakımdan anlamlı olarak daha yüksek; aylık ya da haftalık bütçe hazırlayanlar (Mean Rank=75,55) hazırlamayanlardan (Mean Rank=59,62) toplumsal ekonomik yansımalar alt boyutu puanları istatistiksel bakımdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin toplamı ve diğer alt boyutları puanlarının aylık veya haftalık bir bütçe hazırlama durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak %95 güven düzeyinde anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğe ve alt boyutlarına ait puanların aylık veya haftalık bütçe hazırlama durumuna göre farklılaşma sonuçları Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29 Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden Aldıkları Puanların Borcunu Geciktirme Durumuna Göre Farklılıklarına Ait Sonuçlar

Ölçek ve Alt Boyutlar	Bütçe Hazırlama Durumu	N	Mean Rank	U	P
Ekonomi Bilgisi	Evet	41	67,12	1840,00	0,900
	Hayır	91	66,22		
Ekonomik Akılcılık	Evet	41	63,50	1742,00	0,545
	Hayır	91	67,85		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Evet	41	68,65	1777,50	0,665
	Hayır	91	65,53		
Bireysel Ekonomi Planlama	Evet	41	54,27	1364,00	0,012
	Hayır	91	72,01		
Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği	Evet	41	65,54	1826,00	0,846
	Hayır	91	66,93		

H₁₀: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar son 6 ay içerisinde sahip olunan borcu ödeme durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait puanların borcunu geciktirme durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olup olmamasını test etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, bireysel ekonomi planlama alt boyutu puanlarının borcunu geciktirme durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak %95 güven seviyesinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir (U=1364,00, p<0,05). Buna göre son 6 ay içerisinde sahip olunan borcunu geciktirmeden ödeyenlerin (Mean Rank=72,01) geciktirerek ödeyenlerden (Mean Rank=54,27) bireysel ekonomi planlama alt boyutu puanları istatistiksel bakımdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin toplamı ve diğer alt boyutları puanlarının aylık veya haftalık bir bütçe hazırlama durumuna göre farklılığının istatistiksel olarak %95 güven düzeyinde anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların birbirleri ile arasındaki ilişki Tablo 30’da incelenmiştir.

Tablo 30 Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeği Alt Boyutlarının Birbirleri Arasındaki İlişkisi

Ölçek ve Alt Boyutlar		Ekonomi Bilgisi	Ekonomik Akılcılık	Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Bireysel Ekonomi Planlama
Ekonomi Bilgisi	P	1,000			
	R				
Ekonomik Akılcılık	P	0,000	1,000		
	R	0,601			
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	P	0,000	0,000	1,000	
	R	0,532	0,776		
Bireysel Ekonomi Planlama	P	0,000	0,000	0,000	1,000
	R	0,426	0,567	0,604	

H₁₁: Katılımcıların Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğine ait puanların birbiri arasındaki ilişkisinin Spearman Korelasyon Analizi testi sonuçlarına göre, ekonomi bilgisi alt boyutu puanları ile ekonomik akılcılık alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki ($r=0,601;p<0,001$); ekonomi bilgisi alt boyutu puanları ile toplumsal ekonomik yansımalar alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki ($r=0,532;p<0,001$); ekonomi bilgisi alt boyutu puanları ile bireysel ekonomi planlama alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki ($r=0,426;p<0,001$); ekonomik akılcılık alt boyutu puanları ile toplumsal ekonomik yansımalar alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki ($r=0,776;p<0,001$); ekonomik akılcılık alt boyutu puanları ile bireysel ekonomi planlama alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki ($r=0,567;p<0,001$); toplumsal ekonomik yansımalar alt boyutu puanları ile bireysel ekonomi planlaması alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki ($r=0,604;p<0,001$) tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü 3. Ve 4. Sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile bütçeleme ve tasarruf davranışları literatürde yer alan benzer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışması yapılmıştır.

Coşkun (2016)'un üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin finansal araçlar hakkında en çok kredi kartı ve vadesiz hesabı bildikleri, öğrencilerin %58'inin kredi kartına sahip olduğu, %57'sinin ise vadesiz hesabının bulunduğu saptanmıştır. En az bilgi sahibi olunan finansal ürünler ise mortgage, hazine bonusu ve yatırım hesabı olarak belirlenmiştir. Öztürk (2014)'ün üniversitede görevli akademisyen üzerinde yaptığı çalışmada is kredi kartı kullanım oranı %92 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda tespit edilen sonuçlara göre araştırmaya katılan öğrencilerin %68,2'si kredi kartı kullanmaktadır. Öztürk (2014)'ün çalışmasındaki kredi kartı kullanım oranına çalışmamızda ulaşamamış olmasının sebebi olarak öğrenci bireylerin henüz çalışma hayatının içinde olmayışı olarak gösterilebilir. Çalışmamızda öğrencilerin %46,4'ünün vadesiz hesabı bulunduğu tespit edilmiş olup, benzer şekilde öğrenciler yatırım aracı olarak altın, döviz, bireysel emeklilik gibi yatırım araçlarının tasarruf için tercih etmemektedirler. Bunun sebebi olarak ön plana çıkan yatırım ve tasarruf araçlarının toplum içerisinde bilinirliğinin az olması olarak gösterilebilir.

Coşkun (2016)'un üniversite öğrencilerinin finansal davranış ve tutumlarının belirlenmesine yönelik çalışmasında öğrencilerin tasarruf aracı olarak evde nakit biriktirenlerin oranı %15,2 olduğu, %8'lik bir kısmın tasarruf etmediği tespit edilmiştir. Çalışmamıza katılım gösteren öğrencilerin kullandıkları tasarruf yöntemleri olarak yerde nakit olarak biriktirme (%39,4) ve bankada vadesiz, vadeli, döviz ya da altın hesabında tutma (%39,4) yöntemlerini kullandıkları saptanmıştır.

Mevsim (2016)'nın çalışmasında cinsiyete göre erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyleri kadınlara kıyasla daha yüksek çıkmış ve söz konusu farklılığın sebeplerinin araştırılması gerektiği vurgulanmıştır. Kahraman (2015)'in çalışmasında öğrencilerin kendilerine yöneltilen finansal okuryazarlık düzeyi sorusuna verilen cevaplara göre erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha yüksek finansal okuryazarlık seviyesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucu tespit edilmiştir.

Bu durum işletme bölümünde öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri cinsiyet değişkeninden bağımsız olduğu şeklinde ifade edilebilir.

Barış ve Çiftçi (2018)'nin Tokat ilinde ikamet eden bireylerin tasarruf davranışlarının incelendiği çalışmada katılımcıların %51'nin ev/araba almak için, %35,5'luk bir kısmın gelecekte yüksek bir hayat standardına erişmek için tasarruf yaptığı ifade edilmiştir. Yine aynı çalışmada tasarruf yapmama sebepleri olarak %28,9'luk bir kısmın yeterli geliri olmadığı için, %25,1'i hayat pahalılığı, ekonomik kriz gibi gerekçelerle bunu başaramadığı ifade edilmiştir. Çalışmamızda ise öğrencilerin %33,3'ünün yeterli geliri olmadığı, %24,7'lik yüksek bir kısmın sahip oldukları alışveriş düzeninin buna izin vermediği için para biriktiremediği tespit edilmiştir. Buna göre düzenli bir çalışma hayatına kavuşamayan öğrencilerinin ailelerin de gelir seviyesinin yeterli olmadığı öngörülerek böyle bir oranın çıkması olası karşılanmaktadır.

Bayram (2010)'ın çalışmasında öğrencilerin %65'nin aylık bütçe yaptığı, %40'ının ise düzenli para biriktirme alışkanlığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda haftalık ya da aylık olarak bütçe yapan ve bu bütçeyi takip eden öğrencilerin oranı %56,8 olarak, düzenli para biriktirme oranı ise %56,1 olarak tespit edilmiştir. Bu oranlar literatürde yer alan çalışmalarla uyum göstermektedir. Çalışma hayatına atılacak olan üniversite öğrencilerinin hem kendi hem de çalıştığı kurumun maddi yükümlülüklerini üstlenebilmeleri için tasarruf ve bütçeleme davranışlarını geliştirici faaliyetlerin öğrenim hayatı sürecinde onlara kazandırılması gerektiği belirtilebilir.

Saraç (2014)'ın çalışmasında öğrencilerin devam etmiş oldukları sınıfa göre finansal okuryazarlık seviyelerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Çalışmamızda da 4.sınıf öğrencilerinin 3. sınıf öğrencilerinden finansal okuryazarlık düzeyi bakımından daha yüksek seviyede oldukları tespit edilmiştir. İşletme fakültesi öğrencilerinin sınıf düzeyi yükseldikçe üniversitede almış oldukları derslerin içeriği de genişlemekte ve finansal süreçlere daha hakim oldukları belirtilebilir.

Çalışmamızda son altı ay içerisinde ödemekle yükümlü borcunu zamanında ödeyen bireylerin bireysel ekonomi planlamalarını diğerlerine göre daha yüksek düzeyde gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Bütçeleme ve tasarruf davranışlarını da kapsayan bireysel ekonominin planlaması ekonomik olarak sorumlu olduğumuz kişi ve kurumlara karşı olan yükümlülüklerin zamanında yerine getirilebilmesine yardımcı olduğu ifade edilebilir.

Coşkun (2016)'un çalışmasında öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin %49,6 gibi düşük seviyede olduğu belirtilmiştir. Çalışmamızın bulgularına göre üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin tespiti için kullanılan ölçüm aracı puanlarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 19). Buna göre Coşkun (2016)'un çalışmasına dahil edilen öğrencilerin Manisa Celal Bayar Üniversitesine bağlı Ahmetli Meslek Yüksekokulundaki ekonomi ile ilgili bölümlerde eğitim gören öğrencilerin lisans seviyesinde eğitim alanlar arasındaki finansal okuryazarlık düzeylerinin tespiti için daha kapsamlı bir çalışmanın yapılması tavsiye edilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal okuryazarlık kişilerin ekonomik anlamdaki ilke ve prensipleri kavraması, meydana gelen ekonomik ilerlemelere bir yorum getirerek daha etkili bir biçimde finansal kararlara erişebilmesi ve finansal araçları etkin olarak kullanabilmesi adına kendilerinde bulunması gereken her türlü ekonomik davranış, bilgi ve yetenektir.

Finansal okuryazarlık terimi toplum içinde yaşayan her bir birey için önemli olduğu gibi üniversitede öğrenim gören öğrenciler için de dikkate alınması gereken bir husustur. İçinde bulunduğumuz çağ gereği üniversitede öğrenim gören öğrencilerin ekonomik kararların alımında yükümlülükleri artış göstermekte, bir öğrenciye ait çeşitli giderlerin takibi gerekli kılınmaktadır. Genç bireyleri etken bir şekilde finansal kararlarını yönlendirebilme kabiliyetleri toplumun yaşam kalitesinin ve refah seviyesinin yükselmesinde de göz önünde bulundurulması gereken bir husustur.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğrencilerinden 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi için yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri toplam puanın 170 olduğu ölçme aracı ifadelerinden ortalama $X=118,35$ puan olarak yüksek düzeyde oldukları tespit edilmiştir (Tablo 19).

Araştırmaya katılan öğrencilerin dağılımı %53,8'i kadın (Tablo 2) , %68,2'si 21-24 yaş arasında (Tablo 3), %57,6'sı 4.sınıf (Tablo 4), %31,1'i 501-1000 TL gelir arasında gelire sahip (Tablo 5), %36,4'ünün ailesi 3001-5000 TL arasında gelire sahip (Tablo 6), %72,2'si çalışmamakta (Tablo 7), %68,2'si kredi kartı kullanmaktadır (Tablo 8).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %56,1'i düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahip olduğu tespit edilmiştir(Tablo 9). Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahip olanların %37,8'i ani gelişen durumlara önlem olması olarak, %27,7'si tatil ve kişisel zevkleri için para biriktirdiğini ifade etmişlerdir (Tablo 10). Düzenli para biriktirme alışkanlığına sahip olmayanların % 33,3'ü yeterli gelir düzeyine sahip olmadığı için, %24,7'si sahip oldukları alışveriş düzeninin para biriktirmeye izin vermediği için düzenli olarak para biriktiremediklerini ifade etmişlerdir (Tablo 11). Öğrencilerin sahip oldukları tasarruf araçlarının dağılımı vadesiz hesap (%46,4), vadeli hesap (%19,9), altın (%17,9) ve döviz (%7,7) olarak gözlemlenmiştir (Tablo 12). Öğrenciler ay sonunda ellerinde kalan parayı değerlendirme biçimlerinin dağılımı öngörülemeyen sağlık, kaza vs. durumlar için kenara ayırma (%30,2), mecburi olmayan ihtiyaçları satın alma (%29,0), yatırım araçları vasıta ile yatırım yapma (%17,9), ailesine ve çevresine verdiği (%17,9)

şeklinde tespit edilmiştir (Tablo 13). Ayrıca öğrencilerin son altı ay içinde başvurdukları tasarruf yöntemleri arasında en çok evde bir yerde nakit olarak biriktirdikleri (%39,4) ve bankada vadesiz, vadeli, döviz ya da altın hesabında tuttukları (%39,4) belirlenmiştir (Tablo 14).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %56,8'i yazılı olarak haftalık veya aylık bütçe planı hazırlamadıklarını belirtmişlerdir. Ancak öğrencilerin %19,3'ünün gelirinden fazla harcama yapmayarak, %19,1'inin gelir ve gider kalemlerini göz önünde bulundurarak, %17,8'inin aylık ödemeleri takip ederek, %16,9'unun gereksiz yere harcama yapmaktan uzak durarak bütçeleme davranışları sergilediği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %68,9'u son altı ay içinde ödemekle yükümlü olduğu bir borcun son ödeme tarihini geçirmeden ödediğini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği saptanmıştır (Tablo 20).

Araştırma katılan öğrencilerin Ekonomi Bilgisi alt boyutundan aldığı puanlara göre 21-24 yaş arasında (Mean Rank=71,48) olanların 18-21 yaş arasında (Mean Rank= 49,25) olanlardan ekonomi bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 21). Yaş durumuna göre diğer alt boyutlarda gruplar arası anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin sınıflara göre farklılaşması incelendiğinde 4.sınıfların bütün alt boyutlardaki puanlarının anlamlı olarak 3.sınıflardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 22). Buna göre son sınıfta yer alan öğrencilerin okudukları İşletme Bölümü gereği finansal okuryazarlık seviyeleri bakımından daha donanımlı oldukları ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin aylık gelirlerine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo 23).

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin ailelerinin aylık gelirlerine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo 24).

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin tam ya da yarı zamanlı çalışma durumlarına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo 25).

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin kredi kartı kullanma durumlarına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo 26).

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahip olup olmama durumlarına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo 27).

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin aylık ya da haftalık bütçe hazırlayıp bu bütçeye uyma durumlarına göre ekonomik akılcılık düzeylerinde ve toplumsal ekonomik yansımalar bakımından farklılaşma saptanmıştır (Tablo 28). Buna göre aylık ya da haftalık bütçe planlaması yapan ve buna uyanların (Mean Rank=75,10) bütçe oluşturmayanlardan (Mean Rank= 59,97) ekonomik akılcılık davranışları daha yüksek seviyede gözlemlenmiştir. Ayrıca yine aylık ya da haftalık bütçe hazırlayıp buna uyanların (Mean Rank=75,55) bütçeleme davranışları sergilemeyenlerden (Mean Rank=59,62) toplumsal ekonomik yansımaları daha yüksek seviyede algıladıkları tespit edilmiştir (Tablo 28).

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin borcunu zamanında ödeme durumlarına göre bireysel ekonomi planlaması düzeylerinde farklılaşma tespit edilmiştir. Buna göre borcunu zamanında ödeyenlerin (Mean Rank=72,01) borcunu zamanında ödemeyenlerden (Mean Rank=54,27) daha yüksek düzeyde bireysel ekonomi planlamalarını gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir (Tablo 29).

Araştırmaya katılan öğrencilerin sahip oldukları ekonomi bilgisi düzeyi ile ekonomik akılcılık düzeyleri arasında pozitif yönlü ve orta seviyede ($r=0,601$), öğrencilerin ekonomi bilgisi düzeyi ile toplumsal ekonomik yansımaya davranışları arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki ($r=0,532$), ekonomi bilgi düzeyi ile bireysel ekonomi planlama davranışları düzeyi arasında pozitif yönlü ve zayıf ($r=0,426$) bir ilişki; öğrencilerin ekonomik akılcılık davranışları düzeyi ile toplumsal ekonomik yansımalar düzeyleri arasında pozitif yönlü ve yüksek seviyede ($r=0,776$) bir ilişki, ekonomik akılcılık davranışları düzeyi ile bireysel ekonomi planlama davranışları arasında pozitif yönlü ve orta ($r=0,567$) derecede bir ilişki; öğrencilerin toplumsal ekonomik yansımaya davranışları ile bireysel ekonomi planlama davranışları arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde ($r=0,604$) bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 30).

Üniversiteden mezun olduktan sonra toplumun çalışma hayatına katılacak olan İşletme bölümü öğrencilerinin çalışma hayatı süreçlerinde görev alacakları devlet, özel sektör ve benzeri birimlerin finansal sorunlarının çözümünde etken rol oynayacakları düşünülmektedir. Buna göre İşletme Bölümü 1. sınıftan başlayarak öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin toplumda yol gösterici olacak biçimde artırılması önerilmektedir. Bunun için öğrencilerin finansal okuryazarlığa yönelik eğitimlere özendirilmesi konusunda değerli öğretim üyelerimizin desteklerinin alınması, finansal okuryazarlık öğrenci topluluğu kurularak düzenli periyotlarda finansal okuryazarlıkla

ilgili bilgilendirici ve geliştirici çalışmalar yapılması tavsiye edilir. Finansal Okuryazarlık dersinin üniversite 1. Sınıftan itibaren eğitim programına dahil edilmesi de önerilmektedir. Ayrıca bu çalışma yalnızca Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde İşletme Bölümüne devam eden 3.ve 4. sınıfları kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyinin, tasarruf ve bütçeleme davranışlarının Manisa Celal Bayar Üniversitesinde öğrenim görmekte olan bütün bireylere genellenebilmesi için örneklem sayısı artırılmalı ve daha geniş kitlelere erişilmelidir.

KAYNAKÇA

- Agarwalla, S., Barua, S., Jacob, J. ve Varma, J. (2015a). Financial Literacy among Working Young in Urban India. *World Development*. 67: 101-109.
- Agarwalla, S., Amromin, G., Ben-David, I., Chomsisengphet, S. ve Evanoff, D. (2015b). Financial Literacy and Financial Planning: Evidence from India. *Journal of Housing Economics*. 27: 4-21.
- Akben S., E. ve Altıok Y., A. (2014). Financial Literacy among Turkish College Students: The Role of Formal Education, Learning Approaches, and Parental Teaching. *Psychological Reports: Employment Psychology & Marketing*. 115(2): 351-371.
- Akın, T. (2018). *Tasarrufların Makroekonomik Performansa Etkileri: Kuram Ve Türkiye Örneği*. (Doktora Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Allgood, S., & Walstad, W. B. (2013). The Effects of Perceived and Actual Financial Literacy on Financial Behaviors. *National Financial Capability Study Roundtable. The George Washington School of Business*.
- Al-Tamimi, H. ve Bin Kalli, A. (2009). Financial Literacy and Investment Decisions of UAE Investors. *The Journal of Risk Finance*. 10(5): 500-516.
- Altıntaş, K.M. (2008). *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylere Asgari Finans Kültürünün Oluşturulma Süreci*. İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı (TSEV).
- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). Measuring Financial Literacy. Results of the OECD / International Network on Financial Education (Infe) Pilot Study: OECD Publishing.

- Ayhan, A. (2012). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 1(1): 43- 45.
- Barış, S. ve Çiftçi, E. (2018). Gelir Dağılımının Tasarruflar Üzerindeki Etkisi: Bir Alan Araştırması. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 8(1): 181-192.
- Barış, S. ve Uzay, N. (2015). Yurtiçi Tasarruflar Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.46: 119-151.
- Bayram, S.S. (2010). *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bodie, Z. (2006). A Note on Economic Principles and Financial Literacy. *Networks Financial Institute at India State University, NFI Policy Brief*.
- Bucher-Koenen, T. ve Ziegelmeyer, M. (2014). Once Burned, Twice Shy? Financial Literacy and Wealth Losses during the Financial Crisis. *Review of Finance*. 18: 2215-2246.
- Buckland, J., Fikkert, A. ve Gonske, J. (2013). Struggling to Make Ends Meet: Using Financial Diaries to Examine Financial Literacy Among Low-Income Canadians. *Journal of Poverty*. 17(3): 331-355.
- Capuano, A. ve Ramsay, I. (2011). *What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration Of Financial Literacy, Social Influences And Behavioural Economics*. Research Report, Financial Literacy Project. University of Melbourne.
- Ceylan A. ve Kormaz T. (1995). Borsada Uygulamalı Portföy Yönetimi. Bursa: Ekin Kitabevi.

- Chen, H. ve Volpe, R. (2002). Gender Differences in Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*. 11: 289-307.
- Coşkun, S. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Davranış ve Tutumlarının Belirlenmesi: Finansal Okuryazarlık Algıları Üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*. 5(7): 2257-2258.
- Delaune, L., Rakow, J. Ve Rakow, K. (2010). Teaching Financial Literacy in a Co-Curricular Service-Learning Model. *Journal of Accounting Education*. 28(2): 103-113.
- Demirgil, B. ve Şantaş, F. (2015), Ekonomik Okuryazarlığı Düzeyinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma. *Akademik Bakış Dergisi*. (48): 46-60.
- Doğan, M. ve Faikoğlu, S. (2016). *Davranışsal Finans ve Finansal Okuryazarlık*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- EBF (European Banking Federation) (2009). *Financial Literacy Empowering Consumers to Make the Right Choices*. EBF Report On Financial Literacy. <http://www.ebf-fbe.eu/uploads/D0305C-2009-EBF%20report%20on%20Financial%20Education%20-%20Final-PressQuality.pdf> (25.10.2018).
- Eğilmez M. “Faiz Deyince” 16.06.2018. <http://www.mahfiegilmez.com/2018/06/faiz-deyince.html> (10.11.2018).
- Eitel, S. ve Martin, J. (2009). First-Generation Female College Students' Financial Literacy: Real and Perceived Barriers to Degree Completion. *College Student Journal*. 43(2): 616-630.
- Emmons, R. W. (2005). *Consumer, Finance and Other Obstacle to Financial Literacy*. St. Louis University Public Law Review.

- Ergün, B., Şahin, A. ve Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerinde Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(34): 847- 864.
- Figueria F.(2007). The European Commission and Financial Capability: Simplifying Financial Services. Ecrı Policy Brief no.2. Financial Regulator ‘Financial Capability in Ireland-an Overview.
- FINRA IEF. (Financial Industry Regulatory Authority Investor Education Foundation). (2009). *Financial Capability in the United States*. Report of Findings from the 2009 National Financial Capability Study.
https://www.usfinancialcapability.org/downloads/NFCS_2012_Report_Natl_Findings.pdf (25.12.2018)
- Flores, C. (2014). *First Generation College Student Financial Literacy: Impact of Self-Efficacy and Behavior*. (Phd. Thesis). Washington: Washington State University.
- FODER (Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği), <https://www.fo-der.org/projeler/> (23.12.2018).
- Forbes, J., ve Kara, S. M. (2010). Confidence Mediates How Investment Knowledge Influences Investing Self-Efficacy. *Journal of economic psychology*. 31(3): 435-443.
- Fox, J. B. S. ve Lee, J. (2005). Building the Case for Financial Education. *Journal of Consumer Affairs*. 39(1): 195-214.
- Gallery, G. ve Gallery, N. (2010). Rethinking Financial Literacy in the Aftermath of the Financial Global Crisis. *Griffith Law Review*. 19(1): 30-50.
- Garcia, I. ve Balbas, P. (2008). Financial Education: The Role of Financial Institutions an Approach from the Spanish Savings. *Microfinance Europe EMN’s Bi-Annual Magazine*. 4: 9-11.

Gerek, S. ve Kurt, A.A. (2011). Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.3 (1), 59-73.

Gökmen, H.(2012). *Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Harrison, N. ve Chudry, F. (2011). Overactive, Overwrought or Overdrawn? The Role of Personality in Undergraduate Financial Knowledge, Decision-Making and Debt. *Journal of Further and Higher Education*. 35(2): 149-182.

Hayta, A.B. (2011). *Aile Finans Sistemi İlişkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Heckman, S. J., ve Grable, J. E. (2011). Testing the role of Parental Debt Attitudes, Student Income, Dependency Status, and Financial Knowledge Have in Shaping Financial Self-Efficacy among College Students. *College Student Journal*. 45(1): 51.

Hilgert, M., Hogarth, J., & Beverly, S. (2003). Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior. *Federal Reserve Bulletin*. 89(7), 309-322.

<https://www.paradurumu.com> (23.12.2018).

Huston, S. (2010). Measuring Financial Literacy. *The Journal of Consumer Affairs*. 44(2): 296-316.

Joo, S. H., Grable, J. ve Bagwell, D. (2003). Credit Card Attitudes and Behaviors of College Students. *College Student Journal*. 37(3): 405-419.

Jorgensen, B.L., Salva, J.(2010). Financial Literacy of Young Adults: The Importance of Parental Socialization. *Family Relations*. 59(4): 465-478.

- Kahraman, Y.E. (2015). *Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Finansal Okuryazarlık Araştırması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalaycı, Ş.(2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kempson, E.,& Whyley, C. (1999). *Kept Out or Opted Out: Understanding and Combating Financial Exclusion*. The Policy Press. UK.
- Kempson, E. (2009). *Framework for the Development of Financial Literacy Baseline Surveys: A First International Comparative Analysis*. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 1.
<https://www.oecd.org/finance/insurance/45153314.pdf> (20.04.2019).
- Kılıç. Y., Ata, H. A. ve Seyrek, İ. H. (2015), Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66: 129-150.
- Klein, L.S. ve Mandel, L. (2007). Motivation and Financial Literacy. *Financial Services Review*. 16: 106-109.
- Kosicki, D. (2008). Internal Market & Services DG, European Commission. Financial Education Policy of the European Commission. *Microfinance EuropeEMN's Bi-Annual Magazine*. 4: 4-5.
- Kuratko, D. F., & Hodgetts, R. M. (2001). *Entrepreneurship—a Contemporary Approach*. Harcourt College Publishers.
- Luksander, A., Beres, D., Huzdik, K. ve Nemeth, E. (2014). Analysis of the Factors that Influence the Financial Literacy of Young People Studying in Higher Education. *Public Finance Quarterly*. 2: 220-241.

- Lusardi, A. (2006). Financial Literacy and Financial Education: Review and Policy Implications. NFI Policy Brief No. 2006-PB-11.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. (2007). Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education. *Business Economics*. 42(1): 35-44.
- Lusardi, A. (2008). *Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice?* NBER Working Paper. National Bureau of Economic Research, Inc. Sayı:14084. <http://www.nber.org/papers/w14084> (25.09.2018).
- Lusardi, A., Mitchell, O. ve Curto, V. (2010). Financial Literacy Among the Young. *Journal of Consumer Affairs*. 44(2): 358-380.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2011). *Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing*. National Bureau of Economic Research. Sayı:17078.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. (2013). *The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence*. NBER Working Paper . Sayı:18952.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*. 52(1): 5-44.
- Mason, C. L. J., & Wilson, R. M. S. (2000). “*Conceptualising Financial Literacy*” Loughborough University Business School.
- Mevsim, L.T. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Erzincan Üniversitesi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mihalčová, B., Csikósová, A. ve Antořová, M. (2014). Financial Literacy–the Urgent Need Today. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 109: 317-321.

- Miller, M., Godfrey, N., Levesque, B. & Stark, E. (2009). *The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers*. World Bank, DFID, OECD and CGAP joint note. Washington, DC.
- Monticone, C. (2010). How Much Does Wealth Matter in the Acquisition of Financial Literacy? *The Journal of Consumer Affairs*. 44(2): 403-422.
- Murat Deniz, "MEB, 5 Milyon Kişiyeye Finansal Okuryazarlık Semineri Verecek" Eğitim Ajansı, 29.09.2015, <https://www.egitimajansi.com/haber/meb-5-milyon-kisiye-finansal-okuryazarlik-semineri-verecek-haberi-44886h.html> (23.12.2018).
- Murphy, A. (2005). Money, Money, Money: An Exploratory Study on the Financial Literacy of Black College Students. *College Student Journal*. 39(3): 478-488.
- OECD INFE (2011). *Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial literacy*. Paris: OECD.
- OECD. (2014). *PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century*. (Cilt:5) PISA, OECD Publishing.
- Opletalova, A. (2015). Financial Education and Financial Literacy in the Czech Education System. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 171: 1176-1184.
- Orton, L. (2007). *Financial Literacy: Lessons from International Experience*. Ontario: Canadian Policy Research Networks Inc.
- Özdamar, K.(2004). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Kaan Kitapevi.
- Özdemir, A., Temizel, F., Sonmez, H. ve Er, F. (2015). Financial Literacy of University Students: A Case Study For Anadolu University, Turkey. *International Journal of Management Economics and Business*. 11(24): 97- 110.

- Özel, K. (2007). *İyi Uygulama Örnekleri Çerçevesinde Kamu Mali Yönteminde Toplam Kalite Uygulamaları ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi*. Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu. Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı.
- Özgüler, İ. (2013). *Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamalar ve Türkiye Karşılaştırması*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, M. (1994). *Esnek Bütçeler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Öztürk, E.(2014). *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PACFL. (2008). *Annual Report to President*. President's Advisory Council On Financial Literacy.
- PACFL. (2012). *Creating Financially Capable Communities:A Resource Guide*. President's Advisory Council on Financial Capability.
- Parasız, İ. (2009). *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi.
- Programme for International Student Assessment (PISA) (2012). *Financial Literacy Assessment Framework*.<http://www.oecd.org/finance/financial-education/PISA2012FrameworkLiteracy.pdf> (15.11.2018).
- Reed, M. (2008). *Student Debt and the Class of 2007 - The Project on Student Debt*. USA: The Institute for College Access & Success.
<http://projectonstudentdebt.org/files/pub/classof2007.pdf> (8.10.2018).
- Reed, M. ve Cochrane, D. (2012). *Student Debt and the Class of 2011. The Project on Student Debt*. Washington: The Institute of College Access & Success.

- Remund, D L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *The Journal of Consumer Affairs*. 44(2): 276-295.
- Reyes, R. L. (2006). *The Psychological Meanings of Money*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Los Angeles: Alliant Internaional University.
- Russia's G20, & OECD, (2013). *Advancing National Strategies for Financial Education: Summary of the Joint Russia's G20 Presidency and OECD Publication*. https://www.oecd.org/finance/financialeducation/G20_OECD_NSFinancialEducation.pdf (05.03.2019).
- Salant, P., Dillman, I., & Don, A. (1994). *How to Conduct Your Own Survey*. New York: John Willey and Sons.
- Saraç, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarıgül, H. (2014), A Survey of Financial Literacy Among University Students. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 17(64): 207-224.
- SPK (Sermaye Piyasası Kurulu) (2010). Yatırım Fonları. *SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları3*. Ankara: SPK.
- SPK (Sermaye Piyasası Kurulu) (2012). Yatırım Yaparken Nelere Dikkat Etmeliyim? *SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları1*. Ankara: SPK.
- SPK (Sermaye Piyasası Kurulu). <http://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20140225/0> (23.12.2018).
- Şarlak, Z. (2012). *Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. İstanbul: Nakış Ofset.

Tağraf, H. ve Arslan, N. T. (2003). Kriz Oluşum Süreci ve Kriz Yönetiminde Proaktif Yönetim. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 4(1):149-160.

TBB (Türkiye Bankalar Birliği) Risk Merkezi, (2018). *Borcunu Ödemeyen Bireysel Kredi ve Bireysel Kredi Kartı Borçluların Sayısı (Yıllık)*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi, <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23> (30.06.2019)

TCKB (Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı) (2014). *Yurtiçi Tasarruflar*. Yayın No: KB: 2902 - ÖİK: 742.Özel İhtisas Komisyonu Raporu. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_YurticiTasarruflar.pdf (20.05.2019).

TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası), (2011). *Dünya'da ve Türkiye'de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*.

TCMB (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası). <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Egitim-Akademik/Etkinlikler/Anadolu> (23.12.2018)

TEB (Türkiye Ekonomi Bankası). <http://www.teb.com.tr/online-egitimler/> (23.12.2018)

TEB (Türkiye Ekonomi Bankası).(2012). *Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi*. İstanbul.

Temizel, F. (2010). *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

TDK (Türk Dil Kurumu) (2019). Tasarruf Kavramı, <http://www.tdk.gov.tr/> (20.04.2019).

Tomaskova, H., Mohelska, H. ve Nemcova, Z. (2011). Issues of Financial Literacy Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 28: 365-369.

Türkiye İş Bankası, <https://muze.isbank.com.tr/Sayfalar/finansal-okuryazarlik-egitimi.aspx> (23.12.2018).

Uşul, H., Bekçi, İ. ve Eroğlu, A.H. (2002). Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo- Ekonomik Etkenler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. (19): 135- 150.

Van Rooij, M., Lusardi, A. ve Alessie, R. (2011). Financial Literacy and Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*. 101(2): 449-472.

World Bank. (2008). Financial Literacy Survey Questionnaire.

<https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/1028/related-materials>

(12.10.2018).

World Bank (2011). *Good Practices for Financial Consumer Protection*. Consultative Draft.

Worthington, A. (2006). Predicting Financial Literacy in Australia. *Financial Services Review*. 15: 59-79.

Zengin, S., Yüksel, S. ve Kartal, M. T. (2018). Türkiye'deki Düşük Hanehalkı Tasarrufuna Neden Olan Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yaşar University*. 13(49): 86-100.

EKLER

Ek-1

KİŞİSEL BİLGİLER

1-Cinsiyetiniz nedir?

Kadın Erkek

2-Yaş aralığınız nedir?

16-18 yaş 18-21 yaş 21-24 yaş 24- 28 yaş

3- İşletme fakültesindeki sınıfınız nedir?

1.Sınıf 2.Sınıf 3.Sınıf 4.Sınıf

4 -Aylık geliriniz nedir?

500 TL den az 501-1000 TL 1001-1500 TL 1500 TL ve üzeri

5-Ailenizin aylık geliri nedir?

2000 TL ve aşağısı 2001-3000 TL 3001-5000 TL 5001 TL ve üzeri

6- Yarı ya da tam zamanlı olarak bir ücret karşılığında çalışmakta mısınız?

Evet Hayır

7-Kredi kartı kullanmakta mısınız?

Evet Hayır

Ek-2

TASARRUF DAVRANIŞLARI

1- Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığına sahip misiniz? (Cevabınız Evet ise 2.soruyu, Hayır ise 3.soruyu cevaplandırınız.)

- Evet Hayır

2- Düzenli olarak para biriktirme nedenleriniz nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Ani gelişen durumlara karşı bir güvencemin olması için birikim yapıyorum.
 Yatırım amaçlı bir gayrimenkule / menkule sahip olmak için birikim yapıyorum.
 Eğitim, evlilik gibi nedenlerden dolayı birikim yapıyorum.
 Tatil ve kişisel zevklerim için birikim yapıyorum.
 Gelecekte daha iyi düzeyde bir hayat standardına erişmek için birikim yapıyorum.
 Emeklilik için birikim yapıyorum.
 Diğer (.....)

3- Düzenli olarak para biriktirememeniz nedenleriniz nelerdir?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Sahip olduğum alışveriş düzeninin izin vermediği için para biriktiremiyorum.
 Yüklenmiş olduğum borçlardan dolayı para biriktiremiyorum.
 Yakın çevremde maddi destekte bulunduğum için para biriktiremiyorum.
 Yeterli bir gelir düzenim olmamasından dolayı para biriktiremiyorum.
 Tasarruf etmek dışında başka plan ve projelere sahip olduğum için para biriktiremiyorum.
 Tasarruf etmeye ihtiyaç duymadığımdan dolayı para biriktiremiyorum.
 Diğer (.....)

4- Aşağıdaki tasarruf araçlarından hangisine sahipsiniz?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Vadeli hesap
 Vadesiz hesap
 Döviz
 Bireysel Emeklilik Fonları
 Altın
 Repo
 Devlet Tahvili / Hazine Bonosu
 Hisse Senedi
 Diğer (.....)

5- Eğer ay sonunda elinizde para kaldıysa bu miktarı hangi amaçlarla kullanırsınız?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Ön görülemeyen sağlık, kaza vs. gibi olaylarda kullanmak üzere biriktiririm.
- Mecburi ihtiyacım olamayan ürün ve hizmetler satın alırım.
- Yatırım araçlarını kullanarak yatırım yaparım.
- Aileme/ / yakın çevreme veririm.
- Diğer (.....)

6- Son 6 (altı) ay içinde aşağıdakilerden hangisiyle bir tasarruf sağladınız?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Evde bir yerde (kumbara, yastık altı vb.) nakit para biriktirerek
- Ailemden ya da yakınımından birisine sahip olduğum fazla parayı emanet ederek
- Bankada vadesiz hesaba, vadeli hesaba, döviz ya da altın hesabına yatırarak.
- Dijital (Kripto) paraya yatırım yaparak
- Diğer (.....)

Ek-3

BÜTÇELEME DAVRANIŞLARI

1- Aylık veya haftalık olarak bir bütçe hazırlayıp ona göre hareket eder misiniz?

- Evet Hayır

2- Aşağıda yer alan ifadeleri kendiniz için düşünerek işaretleyiniz.
(Birden fazla seçeneğe işaretleyebilirsiniz.)

- Gelir ve gider kalemlerimi göz önünde bulundurarak plan yaparım.
 Gelirimden fazla bir harcama yapmam.
 Gereksiz yere harcama yapmaktan uzak dururum.
 Alışveriş yapmaya gitmeden önce bir alışveriş listesi hazırlarım.
 Yapmış olduğum harcamaları not alırım, takibini yaparım.
 Aylık ödemelerimi takip eder, ödemelerimi son ödeme tarihlerinde önce yaparım.
 Günlük harcamalarımda ay sonundaki fatura ödemelerim için para ayırırım.

3- Son 6 (altı) ay içerisinde ödemekle yükümlü olduğunuz bir borcunuzu ödeyemediğiniz ya da son ödeme tarihini geçirdiğiniz oldu mu?

- Evet Hayır

Ek-4

EKONOMİ OKURYAZARLIĞI ÖLÇEĞİ

	Aşağıda yer alan ifadeler siz katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinizi tespit etmek için düzenlemiş olup, doğru/yanlış olarak nitelenecek bir cevap bulunmamaktadır. Her bir ifadeye ait düşünceler bireyden bireye değişiklik göstermektedir. Lütfen size en yakın gelen değerlendirme ifadesini soruların ifade kısımlarına işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Döviz fiyatlarındaki değişimin ihracat ve ithalat üzerindeki etkilerini yorumlayabilirim.					
2	IMF politikalarının ekonomi üzerindeki etkisini tartışabilirim.					
3	Menkul kıymetler borsasındaki gelişmelerin ekonomiye etkisini anlayabilirim.					
4	Uluslararası ekonomik kaynakların piyasaya etkisini anlayabilirim.					
5	Ulusal finansal kaynakların ekonomiye etkisini anlayabilirim					
6	Enflasyon oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini anlayabilirim					
7	Dış ekonomik gelişmelerin ülke ekonomisine yansımalarını yorumlayabilirim					
8	Faiz oranlarının piyasaya etkisini anlayabilirim.					
9	Ekonomik politikaların fayda ve maliyetlerini değerlendirebilirim.					
10	Küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin (KOBİ) ekonomik rollerini anlayabilirim					
11	Döviz ve altın fiyatlarında meydana gelen değişimin nedenlerini yorumlayabilirim					
12	Kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının ekonomik rollerini tanımlayabilirim					
13	Gelir dağılımı-ekonomi ilişkisini anlayabilirim					
14	Ekonomik tercihlerimin fayda ve maliyetlerini karşılaştırabilirim.					
15	Parasal kaynaklarımı değerlendirerek akılcı(rasyonel) tercihler yapabiliyim.					
16	Sunulan hizmetleri ekonomik açıdan değerlendirebilirim.					
17	Kar ve maliyetler arasındaki farkı anlayabilirim					
18	Genel tüketim harcamalarımı geliriime göre düzenleyebilirim.					
19	Üretici ile tüketici arasındaki etkileşimin fiyatlara nasıl yansıdığını anlayabilirim.					
20	Bireylerin davranışlarını etkileyen ekonomik unsurları algılayabilirim.					
21	Malın azalmasının ve fazlaşmasının piyasa fiyatlarına etkisini yorumlayabilirim.					
22	Arz-talep dengesizliklerinin fiyatlara nasıl yansıdığını anlayabilirim.					

23	Tüketeceğim ürüne karar verirken fiyat-fayda ilişkisini göz önünde bulundururum.					
24	Rekabetin ekonomik sonuçlarını anlayabilirim					
25	Reklam harcamalarının ekonomiye katkılarını yorumlayabilirim.					
26	Tercih edeceğim ürüne karar verirken ihtiyacımı göz önünde bulundururum.					
27	Rekabetin ekonomik sonuçlarını anlayabilirim					
28	Bir malın fiyatı aşırı yükselirse yerine aynı faydayı sağlayan daha düşük fiyatlısını alırım.					
29	Ürün satın alırken marka yerine kalitesine bakarım.					
30	Ürünlerin tüketicilere ulaşım sürecinin fiyatlara nasıl yansıdığını anlayabilirim.					
31	Ekonomik krizlerin işsizlik üzerinde yarattığı etkileri yorumlayabilirim.					
32	Kredi kullanırken gelir-gider dengemi sağlayabilirim.					
33	Kredi kartı kullanırken ödeme gücüme göre harcama yaparım.					
34	Taksitlendirme yaparken gelirim göz önünde bulundururum.					

